

Plasseringa av subjektet i mellomnorske heilsetninger

Av Endre Mørck

Formålet med denne artikkelen er å gjøre greie for plasseringa av subjektet i mellomnorske heilsetninger, og kildematerialet er 359 austlandske diplom av ulike sjangere fra tidsrommet 1375–1499. Drøftinga er i hovedsak avgrensa til 1703 setninger med sammenhengende subjekt, men usammenhengende subjekt trekkes inn der det er relevant. Først blir det vist hvordan subjektet kan topikaliseres til posisjonen rett framfor det finitte verbet eller stå i ekstraposisjon framfor adverbet på 'da, så'. Deretter blir det argumentert for at det er to typiske subjektsposisjoner rett etter det finitte verbet, én for pronominale subjekt framfor setningsadverbial og en annen for mer omfattende subjekt etter eller mellom slike adverbial. Videre drøftes spesialtilfeller der subjektet med større eller mindre grad av sikkerhet fortsatt står som komplement eller spesifikator i verbfrasen, og dessuten hvor setningsforma subjekt har sin plass i setningsstrukturen. Til slutt blir det vist at det er liten morfologisk forskjell på subjekt som står i typiske subjektsposisjoner mellom finitt og infinitt verb, og subjekt som står i den vanlige objektposisjonen etter det infinitt verbet.

1 Kildemateriale, subjeksdefinisjon og syntaktisk modell

Formålet med denne artikkelen er å gjøre greie for hvilke posisjoner subjektet kan stå i i mellomnorske heilsetninger.

Kildematerialet som beskrivelsen bygger på, er et utvalg på 359 diplom av ulike sjangere, men avgrensa geografisk til Austlandet og kronologisk til perioden 1375–1499. Alle diploma er trykt etter originalen i *Diplomatarium Norvegicum* (DN), som det ved eksempla blir vist til med bind- og brevnummer (ikke sidetall) pluss årstall. Til sammen inneholder materialet 1973 heilsetninger, men som jeg skal gjøre greie for nedafor, vil framstillinga her bygge på de 1703 setningene der det er et uttrykt subjekt og dette subjektet er sammenhengende.

Når det gjelder moderne norsk, blir subjektet gjerne definert på grunnlag av plassering, for eksempel slik det med en del utfyllende kommentarer er gjort av Faarlund, Lie & Vannebo (1997: 674): “Subjektet er eit nominal som har plassen sin i midtfeltet når det ikkje står i forfeltet. Dersom fleire nominal står i midtfeltet, kjem subjektet fyrst av dei:”

- 1 a For pengane har **Lise** kjøpt seg ny bil.
- b For pengane kjøpte **Lise** seg ny bil.

Ettersom granskinga av mellomnorsk syntaks som denne artikkelen er et resultat av, har som hovedmål å undersøke leddstillinga i heilsetninger og finne ut hvor ulike typer ledd kan stå, kan verken subjektet eller andre ledd defineres ut fra plassering. I stedet har jeg definert subjektet morfologisk som et ledd som står i nominativ eller kan erstattes av et nominativledd, og som kongruerer eller kan kongruere med det finitte verbet, slik subjektsdefinisjonen også tradisjonelt har vært når det har vært snakk om norrønt (jf. bl.a. Nygaard 1905: 67, 81).

Både kasus og verbkongruens kommer fortsatt i stor grad til uttrykk i mellomnorsk slik at det ofte framgår av de morfologiske forholda hva som er subjekt. Riktignok er det ikke alltid så tydelig som i (2a–b), der det både er entydig nominativmarkering av et ledd og klar kongruens mellom dette nominativleddet og verbet. Noen ganger er det bare kasus som klargjør hva som er subjekt – enten direkte gjennom nominativform på et ledd eller indirekte ved at markeringa på andre nominale ledd viser at de ikke er subjekt – og andre ganger er det bare verbkongruensen som peker ut subjektet.

- 2 a firir sannynnda skull **sætte**_{FinV/3.p.sg} [**fyrnæmder Omunder**]_{Subj/Nom.sg} sitt jnzsigli firir þætta bref – *Til bekræftelse satte førnevnte Ommund sitt segl på dette brevet.* (DN III 588 1408)
- b ok til þes meiræ sannynnda **sætto**_{FinV/3.p.pl} [**þesser goder men**]_{Subj/Nom.pl} siin incigle ... firi þætta bref ... – *Og til ytterligere bekræftelse satte disse gode menn ... sine segl for dette brevet ...* (DN III 623 1415)

På grunn av den forenklinga av bøyingsverket som skjer i mellomnorsk tid (se f.eks. Mørck 2005a), er det imidlertid også mellomnorske setninger som (3a) der morfologien er til lite hjelp når vi skal skille ut subjektet fra andre nominale ledd. Da har jeg basert identifikasjonen av subjektet på hva slags form ledda ville hatt i tilsvarende norrøne og mellomnorske setninger med klar kasusmarkering slik som (3b).

- 3 a En **Jon**_{Subj} gaf [**dotter sin**]_{IObj} til giftinger **Eline**_{IObj} [**xl kørslagh ...**]_{DObj}. – *Men Jon gav dattera si, Eline, førti kuverd ... til giftemålet.* (DN X 204 1451)
- b þer eptir gaf [**þorer adernemder**]_{Subj/Nom} [**Marggæreto fyrnemdre**]_{IObj/Dat}

[**ein glizcingh ok tauu skauth**]_{DObj/Akk} – *Deretter gav førnevnte Tore førnevnte Margrete et flor og to skaut.* (DN V 418 1402)

Også fordi vi har setningsforma nominale ledd som ikke bøyes i kasus, kan vi ikke bare definere subjektet som et nominativledd, men må føye til at det kan være et ledd som kan erstattes av et nominativledd. Derved kan vi si at leddsetningen i (4a) er subjekt fordi den kan erstattes av et nominativledd som i (4b). Dessuten er det av og til manglende kongruens mellom nominativleddet og det finitte verbet, særlig når nominativleddet kommer etter verbet og består av sideordna ledd-deler som i (5a) (Nygaard 1905: 70; Indrebø 1924: 110). For slike tilfeller er det avgjørende at nominativleddet kan kongruere med det finitte verbet, slik det gjør i en sammenliknbar setning i (5b).

- 4 a fire oss er komet [**at missæmia er ... vpuaxen ...**]_{Subj} – *Det har kommet oss for øre at en uenighet er oppstått ...* (DN I 593 1404)
 b kom tha fore oss [**skellig beusing ...**]_{Subj/Nom} – *Da kom det oss for øre truverdige bevis ...* (DN I 841 1457)
- 5 a och **kom**_{FinV/3.p.sg} ther [**hwaske han eller hans vmbotsman**]_{Subj/Nom.pl} – *Og dit kom verken han eller hans ombudsmann.* (DN IV 1012 1491)
 b **komo**_{FinV/3.p.pl} a stemno firir mik [**af einno holfuo Niklis a Kutærudhi en af annaræ holfuo Vlfer a Glenno**]_{Subj/Nom.pl} – *På stevnet kom på den ene sida Nils på Kuterud og på den andre sida Ulv på Glenne framfor meg.* (DN V 423 1402)

Vanligvis svarer det leddet som framstår som subjekt i eldre norsk på grunnlag av de morfologiske forholda der, semantisk til det leddet som vi oppfatter som subjekt i en tilsvarende setning i moderne norsk. Det er ytterst sjelden at nominativleddet i eldre norsk ikke svarer til subjektet i moderne norsk slik som i (6a). Litt vanligere er det at vi i eldre norsk har oblike ledd som “pseudosubjekta” i (6a–c) som svarer til et subjekt i moderne norsk. Jeg skal ikke her gå inn på den store diskusjonen om slike subjektaktige ledd er oblike subjekt eller ikke (se Faarlund (2001) og Jóhanna Barðdal & Thórhallur Eythórsson (2003) med videre henvisninger), men bare opplyse at jeg har holdt slike ledd utafor denne drøftinga av subjektets plassering.

- 6 a ok ... þa þarfuaatzst **os**_{Pseudosubj/Dat} [**bædhæ ydur ok altz vaars almugha hiælp**]_{Subj/Nom} j rikino ... – *Og ... så trenger vi både deres og heile vår almues hjelp i riket ...* (DN II 535 1393)
 b oc [**theim baadom**]_{Pseudosubj/Dat} vel at nøgdæ – *Og de begge var godt tilfredse.* (DN V 912 1481)
 c tha vndhrer **oss**_{Pseudosubj/Akk} storlighe at i sendhe saadan løss scriff ... – *Da undrer vi oss stort over at dere sender et slikt laust skrift ...* (DN II 996 1497)

Slik jeg har definert subjektet, er altså setninger uten noe nominativledd irrelevante for denne undersøkelsen. Dels er det setninger som klart er subjektlaus fordi de ikke inneholder og heller ikke kan inneholde noe nominalt ledd (7a). Og dels er det setninger der subjektet er utelatt som i imperativsetningen i (7b) og i sideordna setninger der nominativleddet er identisk med et foregående nominativledd som i (7c) eller med et ledd i anna kasus som i (7d). Som det siste eksemplet viser, er det mindre strenge regler for å utelate subjektet i mellomnorsk enn i moderne norsk (se Mørck 1990; 1992: 66–70).

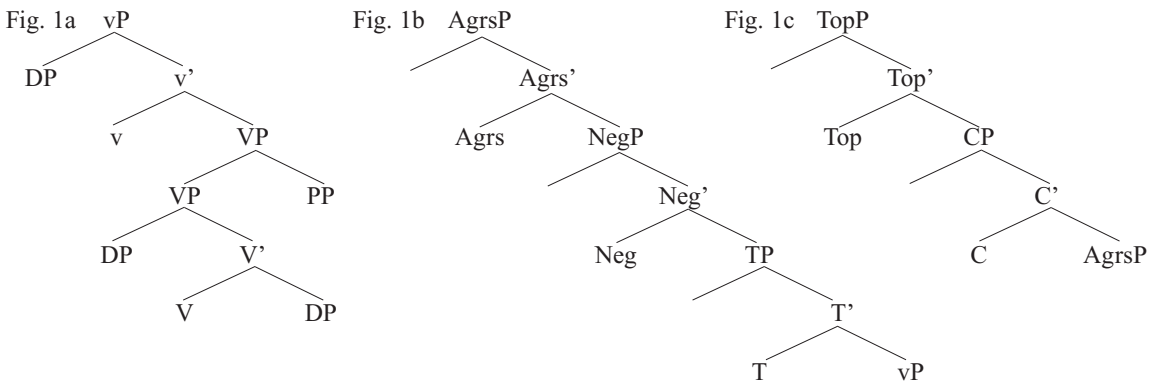
- 7 a Oc stænder nw til gudz nadh oc ydra ... wm hans landzuist, – *Og det er nå opp til Guds og Deres nåde ... med omsyn til hans landsvist.* (DN I 740 1432)
- b ... þa fest _{Subj} þit bref meder þino ok þæræ inziplom – ... *så fest (du) ditt brev med ditt og deres segl.* (DN XIII 79 1418)
- c gik tha [for^{da} Helgha]_{Subj/i} til Alms oc quadde _{Subj/i} tha kona af Joren Asladotther – *Da gikk førnevnte Helga til Alm, og (hun) krevde den kua av Jorunn Aslesdatter.* (DN XI 151 1431)
- d Veer ok raadh vaart saghom ok jnwyrdaligha ifuirlasom [open bref ... konong Magnusar ... konong Hakons ... konong Olafs ok vaart æighthit bref]_{DObj/i} ok vatta _{Subj/i} vm frealsæ ok stadfæsto priuilegiorum ... – *Vi og rådet vårt så og gjennomleste nøye åpne brev fra ... kong Magnus, fra ... kong Håkon, fra ... kong Olav og vårt eget brev, og (de breva) vitner om sikkerhet og stadfesting av privilegier ...* (DN VI 327 1388)

Et kjennetrekke ved eldre norsk er at nominale ledd langt oftere enn i moderne norsk er usammenhengende slik som det indirekte objektet ovafor i (3a) og subjekta her i (8a–b). De usammenhengende ledda medfører problem for analysen som det blir for omfattende å gå inn på her, og denne artikkelen vil derfor bli konsentrert om de setningene som har sammenhengende subjekt inkludert noen subjekt som gjentas med et pronomen. Bare i et par tilfeller vil de usammenhengende subjekta bli trukket inn for å underbygge analysen av setningene med sammenhengende subjekt.

- 8 a ok var þa **hwarkæ**_{Subj} næmft [**Bergastrøm æder Liidhinæ**]_{Subj} j fyrnæfdan satmala, – *Og da blei verken Bergastrøm eller Liene nevnt i det førnevnte forliket.* (DN III 550 1400)
- b och thæ fell [**forscriffnæ godz**]_{Subj} frw Cristinæ [**samæ godz**]_{Subj} til erffdar [**som fyr er nempt i breffueno**]_{Subj} – *Og da tilfalt det førnevnte godset, det samme godset som er nevnt før i brevet, fru Kristine som arv.* (DN V 948 1490)

Den syntaktiske beskrivelsen i denne artikkelen vil i det store og heile bli holdt innfor en generativ modell slik den er presentert av Platzack (1998), men naturlig nok

med noen henvisninger til mer tradisjonelle beskrivelsesmåter. Jeg kommer til å gå ut fra en setningsstruktur der subjekt og objekt i utgangspunktet er nominale ledd som inngår som spesifikator eller komplement i en dobbel verbfrase som vist i figur 1a. Preposisjonsledd og andre adverbiale ledd i denne delen av setningen, det vil si verbal-, predikats- eller slutfeltsadverbial i tradisjonell terminologi, har jeg valgt å se på som adjungerte ledd. Ovafor verbfrasene i det syntaktiske treet har vi forskjellige grammatiske projeksjoner, blant anna AgrsP for kongruens mellom subjektet og det finite verbet og TP for tempus, se figur 1b, og subjektforming skjer ved at et nominalt ledd flyttes fra verbfrasene til spesifikatorposisjonene i disse projeksjonene. Adverbial i denne delen av setningen, altså nektinger og andre setningsadverbial pluss verbaladverbial med tilsvarende distribusjon, det vil si alle midtfeltsadverbiala, regner jeg som egne grammatiske projeksjoner. Subjektet kan liksom andre ledd topikaliseres til CP og eventuelt ekstraponeres til en TopP, jamfør denne delen av setningsstrukturen i figur 1c.

2 Topikalisererte og ekstraponerte subjekt

I gjennomgangen av det mellomnorske materialet skal vi først se på de 311 setningene som har subjektet framfor det finite verbet, sjøl om den strukturelle beskrivelsen av disse setningene forutsetter flyttinger som først vil bli omtalt seinere i artikkelen.

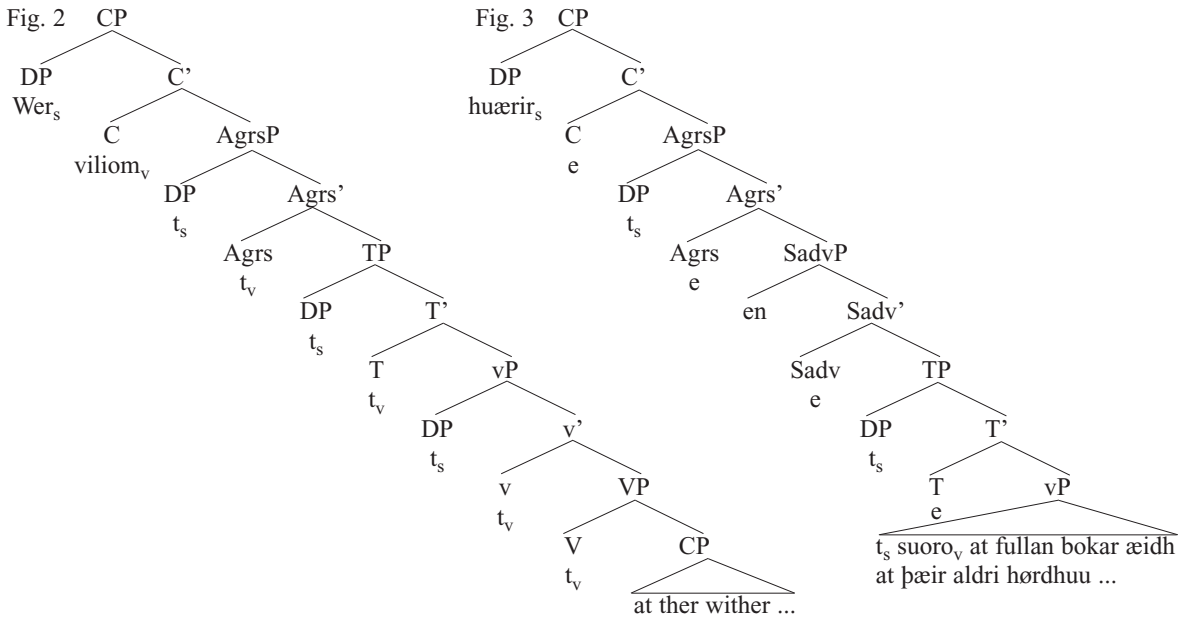
Når subjektet kommer framfor det finite verbet, står det som oftest rett framfor dette verbet enten aleine eller med en sideordnende konjunksjon framfor seg (9a–b), og subjektet er da etter vanlig analyse plassert i forfeltet i en feltanalyse og topikalisert til spesifikatorposisjonen i CP i en generativ modell (jf. Platzack 1998: 96–98), som vist for (9a) i figur 2 under eksempel (10a–b) og (11a–b).

- 9 a **Wer**_{Subj} viliom_{FinV} at ther wither ... – *Vi vil at dere skal vite ...* (DN IV 1001 1486)

- b ok [**moder hans**]_{Subj} skulde_{FinV} hafua ærft þeer æftir born sit ... – *Og mora hans skulle ha arva der etter barnet sitt ...* (DN III 565 1403)

Jeg regner også med at subjektet er topikalisert på vanlig måte i de to setningene i (10a–b) der det er henholdsvis et setningsadverbial og et verbaladverbial mellom subjektet og det finitte verbet. Dette er ikke slike fokuserende adverb som kan komme mellom subjektet og det finitte verbet i moderne norsk (sml. Faarlund, Lie & Vannebo 1997: 917–918), men heller vanlige midt feltsadverbial ettersom denne typen adverb normalt kommer bak det finitte verbet og framfor et eventuelt infinitt verb som i (11a–b). Årsaken til at det kommer to ledd framfor det finitte verbet i disse setningene, ser derfor ut til å være at dette verbet ikke har flytta forbi midt feltsadverbiala, men fortsatt står i verbfrasen (eller eventuelt i en annen posisjon under disse adverbiala) (se Mørck 2005b), slik det er vist for (10a) i figur 3 under eksempla nedafor.

- 10 a **huærir**_{Subj} **en**_{SAdv} suoro_{FinV} at fullan bokar æidh at þæir aldri hørdhuu ... – *Hver sverga dessuten med full ed på den hellige boka at de aldri hørte ...* (DN IX 179 1384)
- b **þeir**_{Subj} **swa**_{VAdv} æitæ_{FinV} Eiriker Pálsson ... Einar Olafsson – *De heter såleis Eirik Pálsson ... Einar Olavsson.* (DN III 623 1415)
- 11 a so hefuir_{FinV} han ok **en**_{SAdv} [gefuet ok afhent]_{InfV} kirkiunni ok prestenom a Monom halfua adra kyrlleigu iardar ... – *Så har han også dessuten gitt og overdratt kirken og presten på Mo halve den andre kyrleia jord ...* (DN III 403 1376)
- b en vm Torælfuægard ... var_{FinV} **swa**_{VAdv} [thalatt oc æntt]_{InfV}, at ... – *Men om Toralvgard ... blei det såleis avtalt og gjort at ...* (DN V 838 1461)

Om vi ser bort fra at mellomnorsk på samme måte som norrønt har V1-leddstilling med det finite verbet først i utsagnssetninger med narrativ/konnektiv inversjon (Mørck 2005c), har begge disse språkstega liksom moderne norsk normalt V2-leddstilling med bare ett ledd utenom en eventuell konjunksjon framfor det finite verbet. Hægstad (1935: 9, 21) har imidlertid funnet setninger i *Strengleikar* som bryter med denne regelen og blant anna har subjekt og adverbial framfor verbet (12). Det er derfor ikke så overraskende om det også fins setninger med mer enn ett ledd framfor det finite verbet i mellomnorsk.

- 12 Mæren_{Subj} þegar_{VAdv} kurteislega_{VAdv} þacceðe_{FinV} ... – *Jenta takka straks høvisk* ... (Hægstad 1935: 21)

Normalt regner en det ikke som noe brudd på V2-regelen når det framfor det finite verbet står et nominalt ledd som gjentas med et pronomen (13a), eller et adverbialt ledd som gjentas med et proadverb (13b). I stedet går en i tradisjonell analyse ut fra at nominalet og adverbialet er ekstraponerte slik at proordet blir eneste ledd i forfeltet (se Diderichsen 1974: 194–195).

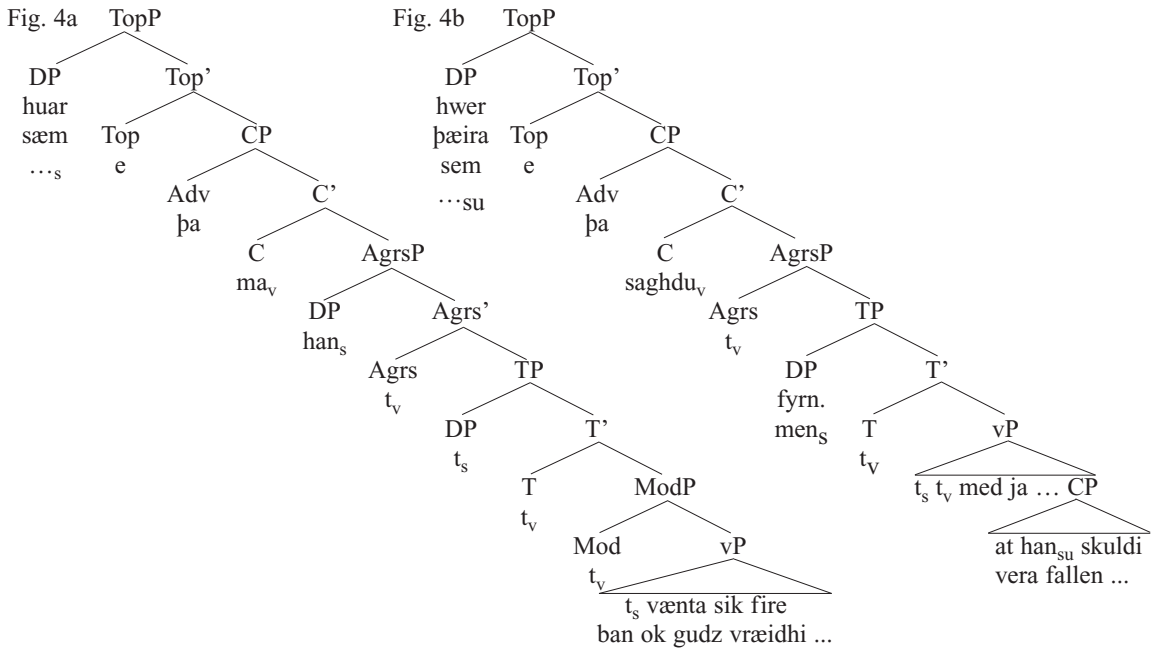
- 13 a en [**þet godz som ek eiger j Vikenne ...**]_{DObj} þet_{ProDObj} skulu_{FinV} minir arfuinge haua. – *Men det godset som jeg eier i Viken ..., det skal mine arvinger ha.* (DN I 777 1441)
 b och [**ær thet sa ath presten thet førswmar**]_{VAdv} tha_{ProVAdv} viiker_{FinV}

gozeth till sanna arffwingia j gen. – *Og er det så at presten forsømmer det, så går godset til de rette arvingene igjen.* (DN I 957 1488)

Sjøl om de tre setningene med subjektet framfor det finitte verbet i (14a–c) atskiller seg noe fra slike setninger med objekt eller adverbial i ekstraposisjon, har alle disse setningene trulig til felles at de to ledda mellom konjunksjonen og det finitte verbet er plassert i de samme to posisjonene øverst i setningen slik det er vist for de to første setningene med subjekt i ekstraposisjon (14a–b) nedafor i figur 4a–b. Inspirert av Rizzi (1997) regner jeg med at de ekstraponerte subjekta liksom andre slike ledd står som spesifikator i en TopP, mens det etterfølgende proordet fyller spesifikatorposisjonen i det som jeg har valgt å fortsatt kalle CP, men som ville vært FinP i Rizzis “splitta CP analyse”.

- 14 a En_{Konj} [**huar sæm nokot vlogligha gører vp a prestbolet**]_{Subj} þa_{Adv} ma_{FinV} **han**_{Prosubj} vænta sik fire ban ok gudz vræidhi ... – *Men enhver som gjør noe ulovlig med omsyn til prestegarden, så kan han vente seg for det bann og Guds vrede ...* (DN I 593 1404)
- b ok_{Konj} [**hver þæira sem eighi kommer a fyrnemfda dagha ok skilriki retto**]_{Subj} þa_{Adv} saghdu_{FinV} fyrnemfder men med ja ok handsale [at **han**_{Prosubj} skuldi vera fallen ...]_S – *Og enhver av dem som ikke kommer på førnevnte dager og (med) rett bevis, så sa førnevnte menn med ja og avtale at han skulle ha tapt ...* (DN XI 84 1392)
- c ok_{Konj} [**huat sem han getr ei þa loket**]_{Subj}, þa_{Adv} stande_{FinV} sidan j kuum med leighum, – *Og det som han da ikke får betalt, så skal (det) siden stå i kyrne sammen med leia.* (DN IV 535 1386)

På samme måte som objektet i (13a) og i noen andre liknende setninger med ekstraponert objekt gjentas subjekta i (14a–b) av et pronomen. Men kopien av disse ekstraponerte subjekta er altså plassert i subjektsposisjoner i sjølve heilsetningen i (14a) og i en leddsetning inni heilsetningen i (14b) slik det også er vist i figur 4a–b. Setninger med samme struktur som (14a) fins i hvert fall i moderne svensk ifølge Ekerot (1988: 39), jamfør (15a). Men når det gjelder moderne norsk, står pronomen som oppsummerer et ekstraponert nominalt ledd, normalt rett etter dette nominalet og kommer dermed framfor det finite verbet som i (15b) (Faarlund, Lie & Vannebo 1997: 904–905). Vi finner også pronomen i denne stillinga etter et ekstraponert subjekt i norrønt (Faalund 2004: 234), som vist i (16a) nedafor. Det kan derfor være tilfeldig at det ikke er eksempel på setninger med ekstraponert subjekt og en etterfølgende kopi av dette framfor det finite verbet i det mellomnorske materialet mitt.

- 15 a **Alla strykare som kommer förbi**, så rastar **de** hos'na. (Ekerot 1988: 39)
- b **Ibsen, han** var ein stor dramatikar.

Liksom adverbialet i (13b) og i mange andre setninger med ekstraponert adverbial etterfølges subjekta i (14a–c) av adverbet *þá*, som kan oversettes både 'da' og 'så' i denne stillinga (sml. Faarlund, Lie & Vannebo 1997: 906). Mens dette adverbet kan ses på som en kopi av et ekstraponert adverbial, er det lite naturlig å se på det som en kopi av et ekstraponert nominalt subjekt både fordi de er av ulike kategorier, og fordi det fins en annen kopi av subjektet i to av setningene. Det er heller ikke natur-

lig å se på adverbet etter subjektet som et vanlig topikalisert ledd, for det ville vært uvanlig med to typer framflytta ledd i samme setning. Derfor er adverbet i spesifikatorposisjonen i CP helst ei markering av at denne plassen er fylt, for å vise entydig at subjektet framfor er ekstraponert. Liknende setninger fins også i norrønt (Faarlund 2004: 234–235), se (16b), og Nygaard (1905: 272) bemerker at særlig “naar et udsagn er delt ved en indskudt bisætning”, slik som det er i alle de tre setningene i (14a–c), settes *þá* “efter denne for at knytte den sidste del af hovedsætningen sammen med den første”.

Når vi tolker *þá* som en plassfyller slik jeg gjør, blir det ikke noen kopi av det ekstraponerte subjektet i (14c), men det kan vi ta som et utslag av den friere muligheten til å utelate ledd, slik vi så eksempel på ovafor i (7d) i § 1, og vi kan gå ut fra at denne setningen har samme struktur som de to andre med ekstraponert subjekt. Tilsvarende setninger fins for øvrig også i norrønt (16c).

I tillegg til de tre norrøne setningstypene med ekstraponert subjekt som er nevnt så langt, peker Christoffersen (1993: 276) på at det fins setninger uten *þá* som trulig også har ekstraponert subjekt fordi subjektet gjentas av et pronomen etter det finitte verbet (16d).

- 16 a [**Maðr huer er fulltiða er oc ... þiggr almusu**]_{Subj} **hann**_{Prosubj} ^a_{FinV} ... – *Enhver mann som er fullvoksen og ... tar imot almisse, han skal ...* (Christoffersen 1993: 272)
- b En [**sa er aðruuis gerir en nu er mælt**]_{Subj} ^{þa}_{Adv} ^{er}_{FinV} **hann**_{Prosubj} ^{sekr} ... – *Men den som gjør annerledes enn det nå er sagt, så er han skyldig ...* (sst.: 274)
- c En [**huer er biorg ueitir**]_{Subj} ^{þa}_{Adv} ^{er}_{FinV} ^v_{tlægr} – *Men den som gir hjelp, så er (han) fredløs.* (sst.: 277)
- d En [**sa er eigi kemr at siaund**]_{Subj} ^{søke}_{FinV} **hann**_{Prosubj} ^{sitt} ... – *Men den som ikke kommer til gravøl, (så) skal han søke sitt ...* (sst.: 273)

I norrønt er adverbet *þá* ifølge Faarlund (2004: 234) “by far the most common resumptive word” også for nominale ledd, og på bakgrunn av dette er det ikke så overraskende at de tre ekstraponerte subjekta i det mellomnorske materialet mitt er etterfulgt av dette adverbet. Imidlertid opplyser Christoffersen (1993: 271–277) at de fire konstruksjonene i (16a–d) fins henholdvis 11, 16, 10 og 2 ganger i hennes materiale. Det vil si at det er 11 setninger med pronomen og 26 setninger med adverbet *þá* rett etter et ekstraponert subjekt. De mellomnorske setningene avviker litt fra denne fordelinga, men det er vanskelig å legge noe i dette når det bare er tre setninger.

For moderne islandsk kan en trekke et skille mellom venstredislokering og kontrastiv dislokering (Höskuldur Thráinsson 1979: 60–64). Ved venstredislokering (17a) settes det ekstraponerte leddet alltid i nominativ og gjentas av et pronomen på dette leddets normale plass i setningen og i det kasus som leddet etter sin funksjon

der skulle hatt, sammenlikn (17b). Ved kontrastiv dislokering (18a) står det ekstraponerte leddet i sitt vanlige kasus og gjentas av et etterfølgende pronomen som er topikalisert til plassen framfor det finitte verbet, sammenlikn (18b). Det er også forskjell mellom disse to konstruksjonene med omsyn til hva slags ledd som kan være ekstraponert, og hva slags setningstyper disse konstruksjonene kan finnes i, men det er ikke relevant å trekke inn dette i forhold til det materialet som denne artikkelen bygger på, siden drøftinga her er avgrensa til nominale ledd i heilsetninger. Höskuldur Thráinsson (1979: 62–63) legger for øvrig også mest vekt på kasusforholda og plasseringa av de resumptive pronomena når han skiller kontrastiv dislokering (CD) fra venstredislokering (LD): “... we shall take the case marking properties as a diagnostic for CD structures (as opposed to LD structures), and we shall see that the preposing of the resumptive pronoun is also a quite reliable criterion.”

- 17 a **Stefnumótið**_{Nom}, ég gleymdi **því**_{Dat} alveg. – *Stevnemøtet, jeg glømtet det fullstendig.* (Höskuldur Thráinsson 1979: 61)
 b Ég gleymdi **stefnumótinu**_{Dat} alveg. – *Jeg glømtet stevnemøtet fullstendig.* (sst.)
- 18 a **Ólaf**_{Akk}, **hann**_{Akk} elskar María. – *Olav, ham elsker Maria.* (Höskuldur Thráinsson 1979: 62)
 b María elskar **Ólaf**_{Akk}. – *María elsker Olav.* (sst.)

Skillet mellom venstredislokering og kontrastiv dislokering blir mindre klart når det gjelder subjekt. For det første vil et ekstraponert subjekt stå i nominativ uansett hvilken konstruksjon det er snakk om. For det andre ser det ut til at det resumptive pronomenet etter et ekstraponert subjekt kommer framfor det finitte verbet i begge tilfeller i islandsk. Höskuldur Thráinsson (1979: 60–64) gir riktignok bare eksempel på venstredislokert subjekt (19a–b), og der har i hvert fall dette pronomenet den plasseringa som det ellers har ved kontrastiv dislokering.

- 19 a **Friðrik**_{Nom}, **hann**_{Nom} er langbestur. – *Fredrik, han er best.* (Höskuldur Thráinsson 1979: 61)
 b **Friðrik**_{Nom} er langbestur. – *Fredrik er best.* (sst.)

Når det gjelder de mellomnorske setningene med ekstraponert subjekt, kan heller ikke kasus brukes til å avgjøre om vi har venstredislokering eller kontrastiv dislokering. Men siden det resumptive pronomenet i de to setningene som har et slikt pronomen (14a–b), ikke er topikalisert, men kommer på subjektsplasser lenger bak, ser det ut til at disse setningene innebærer ei form for venstredislokering.

3 Typiske subjektsposisjoner

Sjøl om en god del setninger har subjektet framfor det finite verbet, finner vi likevel størstedelen av subjekta like etter det finite verbet enten framfor setningsadverbial eller verbaladverbial med liknende distribusjon (20a), etter slike adverbial (20b) eller mellom slike adverbial (20c).

- 20 a hefuer_{FinV} **han**_{Subj} **oc**_{SAdv} sæt_{InfV} visso firi þægn oc botom ... – *Han har også satt sikkerhet for alle slags bøter ...* (DN I 740 1432)
- b hafuer_{FinV} **ok**_{SAdv} [**Andres adernempder**]_{Subj} gøort_{InfV} mek min nøgæ ... – *Anders har også gjort meg det som gjør meg tilfreds ...* (DN V 829 1460)
- c skal_{FinV} **oc**_{SAdv} **Haral**_{Subj} **oc**_{SAdv} haffwe_{InfV} atter moother frelsen weg aff Skwrderwd ... – *Harald skal dessuten også ha til gjengjeld fri veg fra Skurderud ...* (DN V 971 1494)

Som vist i tabell 1 er det klar forskjell på hva slags subjekt som kommer henholdsvis framfor setningsadverbial og etter eller mellom slike adverbial. Pronomen, demonstrativer og liknende enkeltord som kan stå i stedet for substantiv, finner vi oftest (i ca. 85 % av tilfellene) rett etter det finite verbet og framfor setningsadverbial, mens større nominale ledd, det vil si substantiv eller mer omfattende ledd, nesten alltid (i 98,5 % av tilfellene) kommer litt lenger bak og dermed etter eller eventuelt mellom setningsadverbial. På grunnlag av denne forskjellen i form på subjekt framfor og etter eller mellom setningsadverbial kan vi regne med to subjektsposisjoner, først en for pronominale og dermed sannsynligvis trykksvake subjekt og så en for mer omfattende og dermed sannsynligvis mer trykksterke subjekt.

Tabell 1. Form på subjekt og foregående og etterfølgende setningsadverbial

Subjekt	+	Setningsadverbial	Setningsadverbial	+	Subjekt		
Substantiv	1	Enkeltord	68	Enkeltord	146	Substantiv	14
Pronomen o.l.	67	Større ledd	4	Større ledd	0	Pronomen o.l.	12
Større ledd	1					Større ledd	120
SUM	69	SUM	72	SUM	146	SUM	146

Som kjent har vi i moderne norsk ei tilsvarende veksling i hvor pronominale og andre subjekt står i forhold til setningsadverbial (21a–b) (Faarlund, Lie & Vannebo 1997: 880–881), og plasseringa av pronominale subjekt framfor setningsadverbial har vært sett på som ei form for klitisering (Fretheim & Halvorsen 1973; Christensen [1984]).

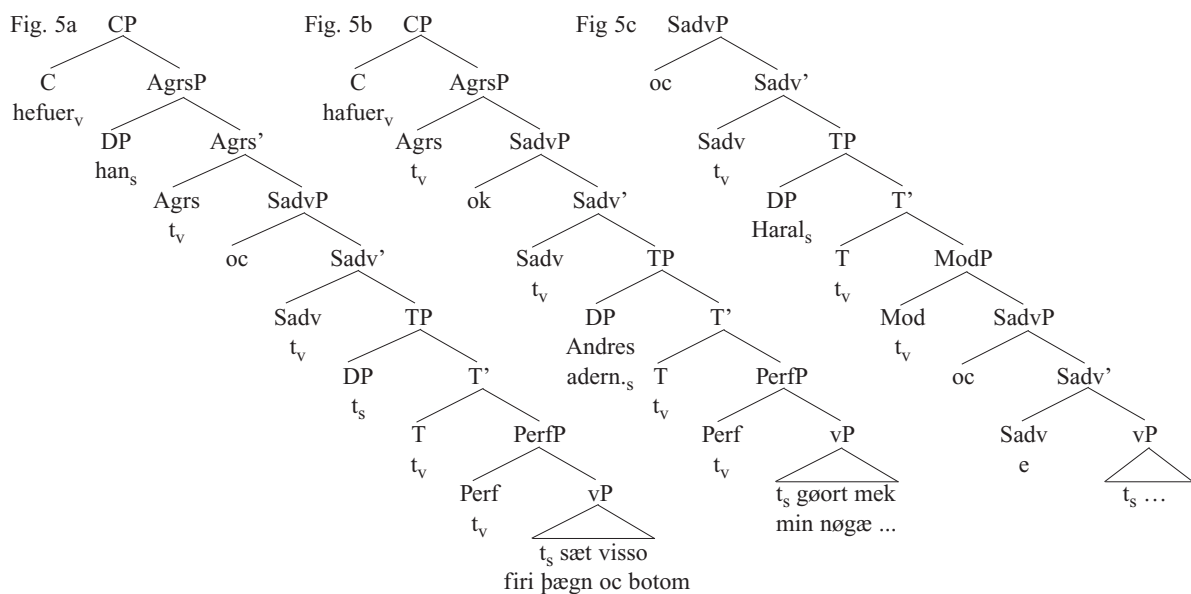
- 21 a Nå vil **hun/a**_{Subj} nok_{SAdv} ikke_{Neg} kjøpe seg ny bil.
- b Nå vil nok_{SAdv} **aksjespekulanten**_{Subj} ikke_{Neg} kjøpe seg ny bil.

Strengt tatt er det ikke noe i det mellomnorske materialet mitt som utelukker å analysere pronominale subjekt framfor setningsadverbial som klitiserte. Et argument mot en slik analyse hadde vært om vi hadde funnet et trykksterkt objekt mellom det finitte verbet og et pronominalt subjekt. Men de setningene som har et objekt framfor subjektet, har alle et større nominalt ledd som subjekt liksom (22a). Når subjektet er et pronomen, har det alltid objekt etter seg som i (22b).

- 22 a Jtem vppa then sama dag handzelve_{FinV} **mek**_{IObj} [**Aase Siwgurdz dotter**]_{Subj} then sama herming ... – *Og på den samme dagen framla Áse Sigurdsdatter for meg det samme utsagnet ...* (DN I 859 1462)
- b kunnom_{FinV} **wer**_{Subj} [**þæira waare skyldo**]_{DObj} ængaleidhis_{SAdv} awidhis pui wer oc aldasiidzt ef wer gløymom ... – *Vi kjenner denne vår plikt ikke på noen måte som noe desto mer ulystbetont og som det aller siste slik at vi glømmet ...* (DN IV 829 1426)

Likevel har jeg – på samme måte som det er gjort i mange andre nyere analyser (se blant anna oversynet hos Svenonius (2002: 220–229) og Höskuldur Thráinsson (2007: 48–49)) – valgt å identifisere den vekslende plasseringa av subjektet i forhold til etterfølgende eller foregående adverbial med de to subjektsposisjonene som vi får når vi ikke lenger lar de grammatiske forholda som er knytta til det finitte verbet, bli representert av en enkelt infleksjonsfrase (IP), men i stedet splitter denne i to funksjonelle projeksjoner, AgrsP for samsvar mellom subjekt og verb og TP for tempus (jf. f.eks. Haegeman 1997: 34–37).

Pronominale subjekt må da sies å flytte heilt til spesifikatorposisjonen i AgrsP som vist for (20a) i figur 5a, mens mer omfattende subjekt bare flytter til spesifikatorposisjonen i TP slik det er vist for (20b) i figur 5b. For å vise hvordan et subjekt i spesifikatorposisjonen til TP kan ha setningsadverbial både framfor og etter seg som i (20c), tar jeg dessuten med den relevante delen av strukturen til denne setningen i figur 5c. På tilsvarende måte har Holmberg (1993) beskrevet plasseringa av subjektet i moderne skandinaviske språk, mens Bobaljik & Jonas (1996) på samme vis regner med subjektsposisjoner i både AgrsP og TP i moderne islandsk.

I sin beskrivelse av den norrøne setningsstrukturen regner Faarlund (2004: 195) derimot med en “usplitta” IP, og han beskriver den typiske plasseringa av subjektet slik: “In most cases, the subject moves to the specifier position of IP. If no further movement of the subject takes place, it appears in the position immediately following the finite verb, which may then be considered the unmarked subject position.” Særlig setningsadverbial, men også andre adverbialtyper er ifølge Faarlund (2004: 238) venstreadjungert til VP og følger da etter et ikke-topikalisert subjekt (23a). Men Faarlund (2004: 195, 239) peker videre på at et adverbial “[i]n rare cases” kan stå mellom det finite verbet og subjektet (23b), og dette forklarer han med at subjektet fortsatt står i verbfrasen. På bakgrunn av forholda i nyere norsk er det imidlertid påfallende at eksempla til Faarlund har et pronominalt subjekt framfor et setningsadverbial og et mer omfattende subjekt etter et slikt adverbial, men jeg skal ikke her forsøke å avgjøre om plasseringa av pronominale og andre subjekt i norrønt følger moderne regler eller ikke.

- 23 a er **hon**_{Subj} eigi_{Neg} vakið – *Hun har ikke våkna.* (Faarlund 2004: 238)
 b þat vitu ok_{SAdv} [**allir menn**]_{Subj} – *Det veit også alle menn.* (sst.: 239)

Når det gjelder mellomnorsk, er det i hvert fall så gjennomført med ikke-pronominalt subjekt etter setningsadverbial at det er vanskelig å bare forklare det som en slags unntakstilfeller der subjektet ikke er flytta ut av verbfrasen, sjøl om vi skal se i § 5 at det fins noen få setninger der dette kan være ei forklaring på plasseringa til subjektet. Derfor vil jeg altså gå ut fra at det fins to subjektsposisjoner mellom CP og vP slik det er vist ovafor.

Det som bryter med det hovedmønsteret som framkommer i tabell 1 på side 59, er tolv setninger med pronominalt subjekt etter et setningsadverbial (24a) og to setninger med et mer omfattende subjekt framfor et setningsadverbial (24b). Ettersom også pronominale subjekt kan være trykksterke, er det ikke så overraskende at slike subjekt ikke alltid kommer rett etter verbet om vi regner med at dette primært er en plass for trykksvake subjekt. Og når et mer omfattende subjekt står framfor et setningsadverbial, behøver ikke det bety at dette subjektet er flytta høgere opp enn normalt, for det kan like gjerne være snakk om et subjekt i TP med et etterfølgende nedre setningsadverbial like over verbfrasen.

- 24 a takkade oc_{SAdv} **han**_{Subj} hans fadur oc swa hans fadurfadur forer alt goth ...
– *Han takka også hans far og likeens hans farfar for alt godt ...* (DN X 217 1457)
- b ok saker þæs tha vilde [**sire Torder oftnefnder**]_{Subj} thet kaup eigi_{SAdv} halde. – *Og på grunn av det så ville førnevnte Tord ikke holde det kjøpet.* (DN V 504 1414)

Siden det bare er ett subjekt i hver setning, kan vi ikke se direkte at det er to subjektsposisjoner i setninger med sammenhengende subjekt. Men det er enkelte setninger med usammenhengende subjekt som ser ut til å ha begge subjektsposisjonene fylt. I (25a) har vi det vanlige forholdet med et pronomen framfor setningsadverbialet og et større nominalt ledd som er apposisjon til dette pronomenet, etter adverbialet. I (25b) er det en demonstrativ i den første subjektsposisjonen og en “flytende” kvantor i den andre (jf. Vangsnes 1995: 95, 104–105).

- 25 a hefuir_{FinV} **ek**_{Subj} ok_{SAdv} [**Greiper Jfuarsson**]_{Subj} sætt_{InfV} optnefndom herra Gauta Æirekx syni ... þessar anemfndar iardhir ... – *Jeg, Greip Ivarsson, har også gitt førnevnte herre Gaute Eiriksson ... disse oppregna jordstykkene ...* (DN II 559 1399)
- b kenduz_{FinV} **þaugh**_{Subj} þaa_{VAdv} ok_{SAdv} **oll**_{Subj} firir oker at þaugh hofdu vp bored ... – *De erkjente da også alle for oss at de hadde mottatt ...* (DN III 605 1412)

Av tabell 1 ser vi også at de setningsadverbiala som ikke bare er enkle adverb, men som inneholder flere ord, slik som for eksempel en preposisjonsfrase gjør, alltid står etter subjektet. Vi kan imidlertid ikke slutte noe om betydningen av omfanget på adverbialet ut fra dette, for alle disse setningene har også pronominalt subjekt slik som (26), og det kan dermed like gjerne være forma på subjektet som bestemmer rekkefølgen på subjekt og adverbial.

- 26 oc vilium **wer**_{Subj} [**med engo mote**]_{SAdv} at ... – *Og vi vil på ingen måte at ...* (DN IV 829 1426)

I fire setninger med subjektet framfor det finitte verbet kan vi etter mitt syn regne med at subjektet står i en av de vanlige subjektsposisjonene, det vil si i spesifikatorposisjonen i AgrsP om det er et pronominalt ledd, og i spesifikatorposisjonen i TP om det er et mer omfattende ledd. De to setningene i (27a–b) ser ut til å ha et topikalisert direkte objekt framfor et subjekt som står i disse posisjonene. Setning (27c) har derimot sannsynligvis ei topikalisert nekting i CP, subjektet i AgrsP og det direkte objektet i en AgroP. Og i (27d) er det direkte objektet ekstraponert til TopP og etterfulgt av en kopi i CP med subjektet i AgrsP. Liksom i (10a–b) meiner jeg at det her er snakk om manglende verbflytting, og at det er dette som er årsaken til at subjektet kommer framfor det finitte verbet (se igjen Mørck 2005b).

- 27 a Oc [thenne man]_{DObj} **i**_{Subj} haffue_{FinV} senth hiidh: – *Og denne mannen har dere sendt hit.* (DN II 996 1497)
- b oc vJ_{DObj} **Sighurder**_{Subj} see_{FinV} – *Og seks (underforstått: menn) skal Sigurd skaffe.* (DN III 827 1454)
- c icke_{Neg} **hwn**_{Subj} mer_{DObj} ffar_{FinV} a mik. – *Hun får ikke mer av meg.* (DN IV 1029 1498)
- d [huat hauer iek lofuet thic]_{DObj}, thet_{ProDObj} **iek**_{Subj} hauer_{FinV} ey haldet, – *Hva jeg har lovt deg, det har jeg ikke holdt.* (DN I 740 1432)

Blant de setningene med mer enn ett ledd framfor det finitte verbet som Hægstad (1935: 9, 21) har funnet i *Strengleikar*, er det også eksempel på at et anna ledd enn subjektet er topikalisert, mens subjektet står i en subjektsposisjon:

- 28 þegar_{VAdv} [hirðen oll]_{Subj} [i hollinni]_{VAdv} klæðdez_{FinV} ... – *Straks kledde heile hirden i hallen seg ...* (Hægstad 1935: 21)

I slike setninger som vi har ovafor i (20a–c) er det tydelig hva slags plassering ulike typer subjekt har, siden setningene inneholder setningsadverbial, men mange ganger er det i stedet verbaladverbial med liknende distribusjon som setningsadverbiala som viser subjektets plassering. Ofte er det igjen snakk om adverbet *þá* ‘da, så’ som i (29a–d), men det kan også være andre verbaladverbial, for eksempel *þar* ‘der’, som i (29b, d). Vi ser hvordan pronominalt subjekt kommer framfor slike adverbial i (29a–b), mens mer omfattende subjekt kommer etter disse adverbiala i (29c–d). Ettersom det er så vanlig med *þá* i denne stillinga, er det mulig at vi ikke bare skal se på dette adverbet som et reint tidsadverbial, men heller si at det også kan fungere som en grensemærker mellom et foregående felt med diskurstilknytta og derfor pronominalt ledd og den etterfølgende delen av setningen med ny informasjon, slik van Kemenade, Milicev & Baayen (2008) har argumentert for at tilsvarende gammalengelske adverb brukes.

- 29 a fffingie **wy**_{Subj} **tha**_{VAdv} for^{de} Staffan och Andres ij garde ... – *Vi gav da førnevnte Staffan og Anders to garder ...* (DN I 991 1497)
- b ok sa **ek**_{Subj} **ber**_{VAdv} **þa**_{VAdv} bufe jnne stande. – *Og jeg så der da bufeet stå inne.* (DN I 564 1398)
- c gaf **tha**_{VAdv} **Biorn**_{Subj} synj sinom Fridike til giptingær halft Glamestader ... – *Da gav Bjørn sønnen sin, Fredrik, halve Glåmestad til giftemålet ...* (DN X 204 1451)
- d viderkiændiz **þær**_{VAdv} **þa**_{VAdv} [**Gunnær Kolbeinsson**]_{Subj} at han ekki bygðhi ... – *Der bekjente da Gunnar Kolbeinsson at han ikke bygsla bort ...* (DN V 578 1427)

Sjøl om plasseringa av subjektet mange ganger er markert gjennom dets forhold til andre ledd, er det naturligvis også mange setninger der plassering av dette leddet ikke går klart fram, slik at vi blant anna ikke kan se om subjektet er flytta ut av verbfrasen. Med tanke på den subjektplasseringa som vi straks skal se på i § 4, vil jeg understreke at dette gjelder både for agentive subjekt (30a) og for ikke-agentive (30b). Ut fra en moderne språkfølelse er det likevel naturlig å regne med at også disse subjekta står i en av de vanlige subjektposisjonene.

- 30 a tok **ek**_{Subj} twæggia manna vitni ... – *Jeg tok vitnemåla til to menn ...* (DN III 540 1398)
- b ..... þa skiptes **þet**_{Subj} til helningx – ..... *så skiftes det i halvdele.* (DN II 715 1433)

4 Subjekt som komplement i verbfrasen

Det fins imidlertid noen setninger der det er tydelig at subjektet ikke har flytta ut av verbfrasen, fordi det står etter et infinitt verb. I første omgang skal vi ta for oss åtte slike setninger der subjektet er et nominalt ledd og ikke har setningsform.

Fem av disse setningene er passive, og subjektet er dermed et ledd som svarer til det direkte objektet i aktive setninger:

- 31 a war [j bitalat]_{InfV} [**xl markar p.e j godom gangx peningum**]_{Subj}. – *Det blei innbetalt førti mark penger i gode gangbare penninger.* (DN V 487 1412)
- b Oc war tha bittalet_{InfV} [**fyrsta peningh oc øffstæ oc allæ ther j mellom**]_{Subj} effther ty som j kaup teira kom ... – *Og da blei første penning og siste og alle derimellom betalt etter det som inngikk i handelen deres ...* (DN I 964 1489)
- c og var Aso fesster møy minne þa lafuat_{InfV} ... [**fiorer mærkær gulzs ... og iii aura bool jardær**]_{Subj}. – *Og det blei da lovt Åse, forloveden min, i medgift fire mark gull ... og tre øresbol jord.* (DN II 715 1433)

- d er her mæder skipth_{InFV} [**arf eftir hustru Aso lausth ok fasth**]_{Subj} millum okaar – *Hermed er arven etter hustru Åse, laust og fast, skifta oss imellom.* (DN II 643 1417)
- e ... tha skulo ther leggiatz_{InFV} til [**iiij kyr**]_{Subj} – ... *så skal det der legges til tre kuer.* (DN I 876 1466)

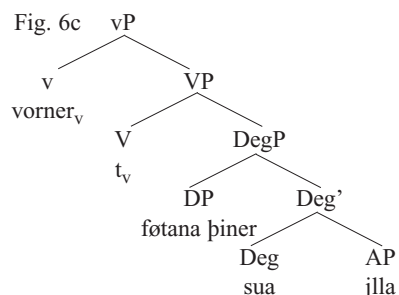
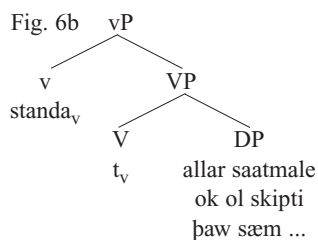
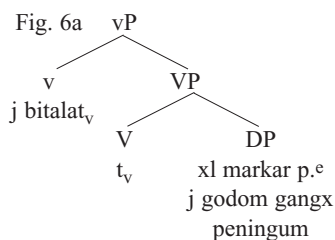
To av setningene har et uakkusativt verb (*standa* ‘stå’ og *fara* ‘lide’) med et ikke-agentivt subjekt som har samme opphavlige plassering som objektet for transitive verb:

- 32 a skal ok standa_{InFV} [**allar saatmale ok ol skipti þaw sæm ...**]_{Subj}. – *Alle forlika og alle skiftene, de som ..., skal også stå ved lag.* (DN III 421 1379)
- b ok sua hafa fareth_{InFV} [**fleire þiner frender**]_{Subj}. – *Og slik har flere av dine frender lidd.* (DN V 423 1402)

Den siste av disse setningene med subjektet i verbfrasen har usjølstendig verb med subjektspredikativ:

- 33 hui erro [**sua jlla**]_{SPred} vorner_{InFV} [**fötana þiner**]_{Subj}. – *Hvorfor har føttene dine blitt så ille?* (DN XI 142 1424)

I alle disse tre setningstypene kan vi regne med at subjektet står på sin opphavlige plass i verbfrasen, slik det er vist for (31a) i figur 6a, for (32a) i figur 6b og for (33) i figur 6c. I de to første betyr det at subjektet står som komplement i verbfrasen. Når det gjelder den siste av disse setningene, er ikke subjektet sjøl komplement, men står som ledd i komplementet, nærmere bestemt i en gradsfrase (DegP) som jeg har gått ut fra at også adjektivfrasen inngår i. (Her har jeg for øvrig tillatt meg å se bort fra det topikalisererte verbaladverbialet, og jeg skal heller ikke gå inn på hvordan subjektspredikativet har fått den plasseringa det har i overflatestrukturen.)

I norrønt finner vi på samme måte av og til subjektet i objektsposisjonen som komplement i verbfrasen, først og fremst i passive setninger (34a), men også ved uakku-

sative verb (34b) (Faarlund 2004: 196–197). (Jmfør også Haugan (2000: 265, 309), som regner nominativledd i denne posisjonen for objekt.)

- 34 a var fluttr_{InfV} [**varnaðr þeira**]_{Subj} til skips – *Varene deres blei flytta til skipet.* (Faarlund 2004: 196)
 b hér er kominn_{InfV} **maðr**_{Subj} til gistingar [**sá er Þórólfr heitir**]_{Subj} – *Her har den mannen som heter Torolv, kommet på besøk.* (sst.: 197)

Subjekta i slike setninger har samme plassering som det direkte objektet i upersonlige passivkonstruksjoner (35a) og det potensielle subjektet i presenteringskonstruksjoner (35b) i moderne norsk (Faarlund, Lie & Vannebo 1997: 827–837, 845–847). Men i motsetning til det direkte objektet og det potensielle subjektet i disse konstruksjonene er det ikke alltid et indefinitt subjekt som står etter det infinitte verbet i eldre norsk. Og disse setningene med subjektet som komplement i verbfrasen skiller seg dessuten fra de nærmeste moderne konstruksjonene ved at de ikke har noe formelt subjekt.

- 35 a Det skal opprettas **ein ankeinstans**.
 b Det var komne **austlendingar** der før oss.

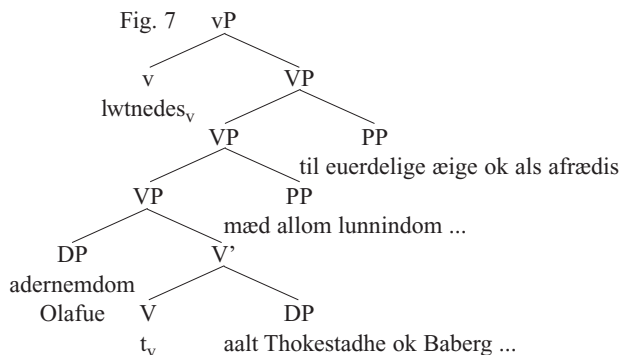
For sikkerhets skyld bør det kanskje presiseres at subjektet ikke alltid står i verbfrasen i slike mellomnorske setninger som vi nå har sett på. Vanligvis finner vi subjektet framfor det infinitte verbet i spesifikatorposisjonen til AgrsP eller TP i passive setninger (36a), setninger ned uakkusativt verb (36b) og setninger med subjektspredikativ (36c).

- 36 a var_{FinV} oc_{SAdv} [**opt nemder Halwarder fader Þorbiorn**]_{Subj} dømder_{InfV} ourmage ... – *Førnevnte Hallvard, Torbjørns far, var også bedømt som den som hadde førsteretten ...* (DN IV 696 1399)
 b ok skulle_{FinV} **thetta**_{Subj} obrytelika_{VAdv} standa_{InfV}. – *Og dette skulle stå ubrytelig.* (DN III 901 1473)
 c ... þa mon_{FinV} **þet**_{Subj} ey_{SAdv} wæl_{SPred} vera_{InfV}, – ... *så vil det ikke være bra.* (DN I 740 1432)

Når vi først har sett at subjektet kan stå som komplement etter et infinitt verb i blant anna setninger med uakkusativt verb, er det nærliggende å tenke at subjektet også må kunne stå i denne stillinga i setninger med bare finitt verb. Og om vi går ut fra at subjektet kan ha slik plassering, får vi ei forklaring på leddstillingsforholda i noen setninger med uakkusativt finitt verb.

Den ene av disse setningene (37) har et indirekte objekt framfor subjektet. Her ser det ut til at subjektet står som komplement og det indirekte objektet som vanlig er spesifikator i den nedre verbfrasen som vist i figur 7, og at dette er grunnen til at subjektet kommer etter det indirekte objektet.

- 37 lwtnedes tha [adernemdom Olafue]_{IObj} [**aalt Thokestadhe ok Baberg ...**]_{Subj}, mæd allom lunnindom ... til euerdelige æige ok als afrædis, – *Da tilfalt heile Tokestad og Baberg ... førnevnte Olav med alle herligheter ... til evig eie og full råderett.* (DN IX 369 1475)

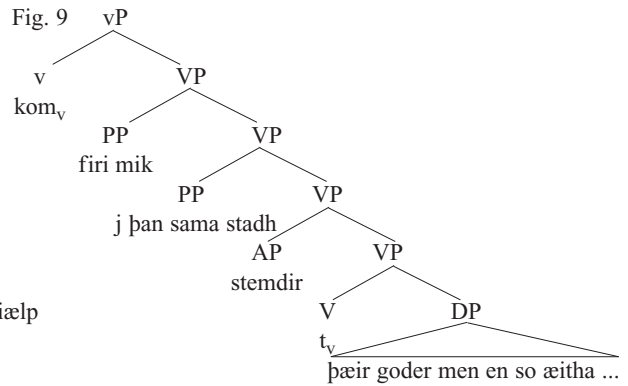
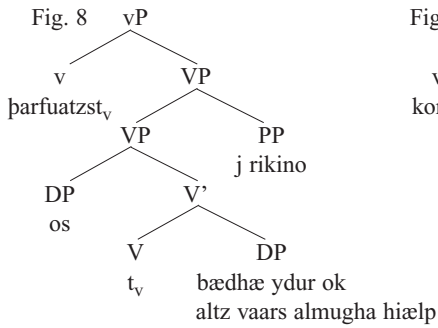

Den andre setningen som jeg har valgt å ta med her (38) (også nytta som eksempel i (6a) i § 1), har subjektet etter et subjektaktig oblikt ledd. Liksom i forrige setning er det her et uakkusativt verb, og det enkliste er å analysere disse to setningene på samme måte. Jeg regner derfor med at det objektive subjektet er komplement i verbfrasen, mens det benefaktive pseudosubjektet står på det indirekte objektets plass som spesifikator i denne frasen, slik det er vist nedafor i figur 8. (I denne strukturen har jeg for enkelhets skyld latt være å ta med plassen for den ekstraponerte adverbiale leddsetningen som proadverbet *pá* ‘da, så’ sammenfatter.)

- 38 ok ..... þa þarfuatzst os_{Pseudosubj} [**bædhæ ydur ok altz vaars almugha hiælp**]_{Subj} j rikino ... – *Og ... så trenger vi både deres og heile vår almues hjelp i riket ...* (DN II 535 1393)

I tillegg er det noen setninger som (39) der subjektet kommer etter et eller flere verbaladverbial og i dette tilfellet også etter et fritt subjektspredikativ. En mulighet er naturligvis å si at subjektet, som her er relativt omfattende siden det inneholder en relativsetning, er ekstraponert til høyre. Men et alternativ i tråd med analysen av andre setninger med uakkusativt verb som også gir ei forklaring på leddfølgen, er igjen å gå ut fra at subjektet står som komplement i verbfrasen som vist i figur 9.

- 39 kom_{FinV} [firi mik]_{VAdv} [j þan sama stadh]_{VAdv} stemdir_{FrittSPred} [**þæir goder men en so æitha ...**]_{Subj} – *For meg kom de gode mennene som såleis heter ..., på det samme stedet innstevna.* (DN IX 179 1384)

Den siste analysen forutsetter at adverbiala og det frie predikativet er venstreadjungert i stedet for som vanlig høgreadjungert. Ifølge Haugan (2000: 367) er verbaladverbial “base-generated as the rightmost phrases inside (‘the lower’) VP, following possible nominal arguments” i norrønt. Faarlund (2004: 238) åpner imidlertid for at adverbial kan være venstreadjungert til VP, sjøl om han sier at det hovedsakelig gjelder setningsadverbial. Og Søfteland (2007: 18) meiner at sammenlikna med moderne norsk er plasseringa av adverbial generelt friere i norrønt: “Der er adverbiale ledd i fleire tilfelle heilt klart venstreadjungerte til AgrP, i andre tilfelle er dei venstreadjungerte til VP.” Venstreadjungering av verbaladverbial ser også ut til å være mer vanlig i mellomnorsk enn i moderne norsk, jamfør for eksempel plasseringa mellom direkte og indirekte objekt i (40) i stedet for etter begge som i moderne norsk.

- 40   oc skulde gefua mik_{IObj} [j landzskild]_{VAdv} [ein halfwan laup smør]_{DObj} j hwario aare swa lenghe ath ... – Og (underforstått: *han*) skulle gi meg en halv laup smør i landskyld hvert år så lenge at ... (DN XI 211 1460)

Det er ikke godt å si hvorfor enkelte subjekt ikke er flytta ut av verbfrasen. De er riktignok alle et fullt nominalt ledd, som dessuten gjerne er ganske omfattende, men de er likevel ikke mer omfattende enn mange subjekt med mer vanlig plassering. Ellers kan vi merke oss at sjøl om disse subjekta oftest står sist i setningen, er det tydeligvis ikke noe i vegen for å ha verbaladverbial etter dem, jamfør (31b, d), (37) og (38), liksom etter andre ledd i objektsposisjonen.

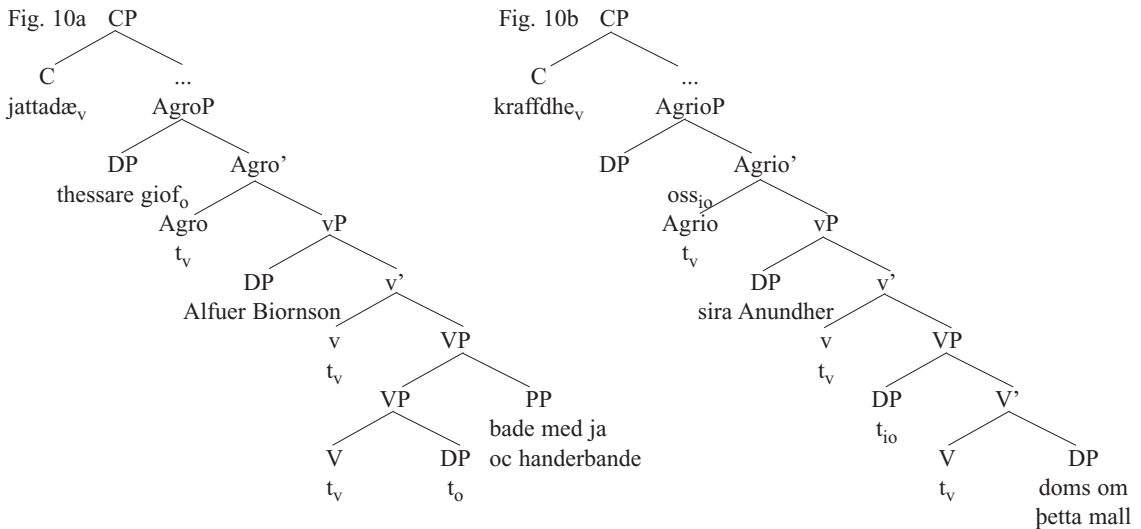
5 Subjekt som spesifikator i verbfrasen

Når subjektet ikke er flytta fra komplementposisjonen til et uakkusativt verb, kan det bli stående etter et indirekte objekt, jamfør setning (37) i § 4. Men det er tre setninger som har subjektet etter et direkte objekt som i (41a) eller etter et indirekte

objekt som i (41b) (se også (22a) i § 3), der det ikke er mulig å forklare rekkefølgen på subjekt og objekt på denne måten ettersom disse setningene ikke har passivt eller uakkusativt verb.

- 41 a jattadæ_{FinV} [thessare giof]_{DObj} [**Alfuer Bjornson**]_{Subj} bade med ja oc hand-
erbande. – *Denne gaven lovte Alv Bjørnsson både med ja og handslag.*
(DN X 204 1451)
- b kraffidhe_{FinV} oss_{IObj} [**sira Anundher**]_{Subj} doms om þetta mall, – *Sira Anund
avkrevde oss en dom om denne saka.* (DN III 774 1443)

Siden et subjekt som sagt kan stå som komplement i verbfrasen i overflatestruktu-
ren og altså ikke alltid flyttes ut av verbfrasen til en av subjeksposisjonene høgere
oppe i setningsstrukturen, kan en lure på om subjektet i de tre setningene som det er
snakk om her, fortsatt står som spesifikator i den øvre verbfrasen (sjøl om dette ikke
skal være mulig ifølge Bobaljik & Jonas (1996)). Om vi går ut fra at subjektet i disse
setningene er spesifikator i verbfrasen, kan vi forklare det at objektet kommer fram-
for subjektet, med at objektet er flytta til AgroP eller til AgrioP som vist i figur
10a–b.

Som nevnt i § 3 meiner Faarlund (2004: 195) at subjektet står som spesifikator i VP i norrønt når det kommer etter et adverbial, og han sier samme sted at dette også gjelder i setninger med subjektet etter et objekt (42) (se også Haugan 2000: 174–184).

- 42 mundu þat_{DObj} [**sumir menn**]_{Subj} mæla í mínu landi – *Noen menn ville si
det i mitt land.* (Faarlund 2004: 195)

Men siden de tre mellomnorske setningene med subjektet etter et objekt som vi tar for oss her, ikke inneholder setningsadverbial eller verbaladverbial med tilsvarende plassering, er det ikke noe som viser at subjekta i dem fortsatt står i verbfrasen, og en alternativ analyse kan være at disse subjekta som vanlig er flytta ut av verbfrasen og da til spesifikatorposisjonen i TP ettersom alle er fulle nominale ledd. Objekta må i så fall være flytta til en eller annen projeksjon høyere opp som det ligger utafor rammene for denne artikkelen å gå nærmere inn på.

6 Subjekt med annen posisjon i verbfrasen

Når subjektet kommer etter det infinitte verbet i (31a–e), (32a–b) og (33) i § 4, er subjektet det eneste nominale leddet etter dette verbet. Men det er også en setning i materialet mitt der subjektet står sammen med et foregående direkte objekt etter det infinitte verbet:

- 43 en [lausa godz æftir fyrnemdo Aasæ Pæters dottor]_{DObj} skal æiga_{InfV} [siin þridiungh]_{DObj} [**huar þeiræ fyrnemdir. ein herræ Ammundh Berdors-son. annan Þorgyls Aanundason þridiæ Þorbiorn ok Halwarder fader hans**]_{Subj} – *Men av lausøret etter førnevnte Åse Petersdatter skal hver av de førnevnte, for det første herre Amund Berdorsson, for det andre Torgils Ånundsson og for det tredje Torbjørn og Hallvard, faren hans, eie sin tredel.* (DN IV 696 1399)

I tillegg er det to setninger med usammenhengende subjekt som har samme rekkefølge på den siste delen av subjektet og det direkte objektet etter et infinitt verb:

- 44 a ... þa skal [**optnemfnder herra Gauti Æirekx son**]_{Subj} æigha_{InfV} [allar þæssar fyrnemfndar iardhir]_{DObj} [til æfvirdhlægghrar æighu]_{PP} [**hann ok hans erfvingiar**]_{Subj} til odhals ... ok allz rettar sæm mek bær ... – ... *så skal førnevnte herre Gaute Eiriksson eie alle disse førnevnte jordstykkene til evig eie – han og hans arvinger – som odel ... og med all rett som jeg har ...* (DN II 559 1399)
- b ... tha skulde **Hanes**_{Subj} frialsliga fylgia_{InfV} [fyrnæmdh x aura bol]_{DObj} [**ok hans retter eruingie**]_{Subj} til æuerdaliga eigo mæd ollum lunindom. – ... *så skulle Hans og hans rette arving ha de førnevnte ti øresbola til evig eie med alle herligheter.* (DN V 504 1414)

Siden disse tre setningene har et direkte objekt etter det infinitte verbet, kan vi ikke uten videre analysere dem på samme måte som setningene med passivt eller uakku-sativt verb i § 4 og uten nærmere drøfting forklare plasseringa til subjektet med at det står som komplement i verbfrasen. Og siden (siste del av) disse subjekta kom-

mer etter det infinitte verbet, kan vi med en gang utelukke at de står som spesifikator i verbfrasen slik vi så at det kan være en mulighet for, i § 5.

Om vi bare tenker på rekkefølgen av subjekt og objekt, minner setningene i (43) og (44a–b) om islandske setninger med “Indefinite NP Postposing” (Höskuldur Thráinsson 2007: 361), der subjektet for et transitivt verb plasseres bak objektet (45). Men de mellomnorske setningene mangler formelt tema, og har heller ikke ubestemt subjekt.

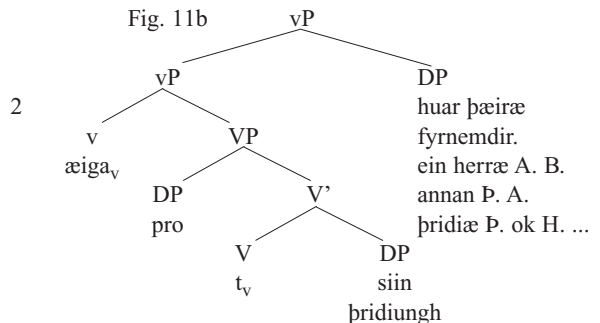
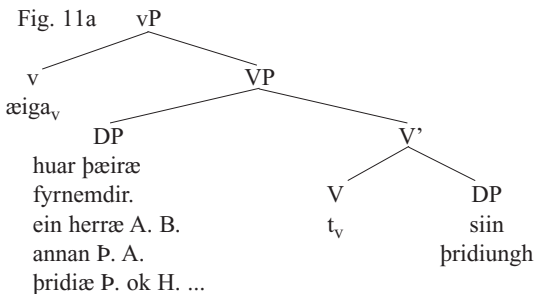
- 45 Það munu [**margir stúdentar**]_{Subj} kaupa [þessa bók]_{DObj.} → Það munu kaupa [þessa bók]_{DObj} [**margir stúdentar**]_{Subj.} – *Mange studenter vil kjøpe denne boka.* (Höskuldur Thráinsson 1986: 236–237)

I norrønt fins det derimot setninger av samme type som de mellomnorske med subjektet etter et infinitt transitivt verb:

- 46 a og hafði honum þar land gefið_{InfV} [**Eyvindur föðurbróðir hans**]_{Subj} – *Og der hadde Eivind, farbroren hans, gitt ham land.* (Haugan 1998a: 48)
 b skal við því taka_{InfV} **stýrismaðr**_{Subj} þann tíma er leiðangr er úti – *Det skal styrmannen ta imot den tida som leidangen er ute.* (Faarlund 2004: 197)

Når det er snakk om et mer eller mindre tungt og komplekst subjekt og dette kommer sist i setningen som i (46a), har det vært foreslått at det kan være ekstraponert til høgre og adjungert til verbfrasen (Haugan 2000: 165–174, 488–520; Faarlund 2004: 196), og at et *pro* da fyller den normale subjektsposisjonen (Haugan 2000: 167).

I (43) er subjektet både svært omfattende og plassert sist i setningen, og en slik analyse er dermed nærliggende. I stedet for en vanlig underliggende struktur med subjektet som spesifikator og objektet som komplement i verbfrasen som i figur 11a får vi da altså en struktur med subjektet høgreadjungert til verbfrasen som i figur 11b. (Siden det her ikke er et agentivt, men et benefaktivt subjekt, har jeg gått ut fra at dette subjektet har sin normale plass i spesifikatorposisjonen i den nedre verbfrasen.)

For et mindre omfattende subjekt som ikke står sist i setningen, slik som i (46b), fungerer ikke denne ekstraponeringsanalysen, og Faarlund (2004: 197) har antydning som en mulighet “that the immediate postverbal position is available for subjects in general, given the appropriate pragmatic or discourse-functional conditions”.

Det er imidlertid ikke så lett å nytte dette som forklaring på plasseringa av siste del av subjektet i (44a–b), for disse subjektsdelene kommer ikke rett etter det infinitte verbet, men etter objektet og i det ene tilfellet også etter et adverbial. Muligens bør vi ikke forsøke å gi ei syntaktisk forklaring på plasseringa av disse subjektsdelene, men heller se på dem som innskutte, utfyllende tillegg utafør setningsstrukturen. Da kan vi kort og godt gå ut fra at første del av disse to sammenhengende subjektet er flytta på vanlig måte fra spesifikatorposisjonen i verbfrasen til en av de vanlige subjektsposisjonene, som for slike ikke-pronominale ledd vil være spesifikatorposisjonen i TP.

Sjøl om det bare er de tre setningene i (43) og (44a–b) som har (en del av) subjektet etter et infinitt aktivt transitivt verb, skal vi merke oss at alle disse inneholder samme eller synonyme verb: *eiga* og *fylgja*, begge med betydningen ‘eie’. Haugan (2000: 305) har nemlig påpekt at det er mange norrøne setninger med *eiga* som har “a postverbal NP referring to the ‘possessor’”. Ofte er objektet flytta fram slik at subjektet er eneste nominale ledd etter det infinitte verbet (47a), men det fins også eksempel på at både subjekt og objekt kommer etter det infinitte verbet (47b) lik som i de mellomnorske setningene.

- 47 a hana_{DObj} hafði átt_{InfV} fyrr [**Póroddr sonr Tungu-Odds**]_{Subj} – *Henne hadde Torodd, sønn til Tunge-Odd, vært gift med før.* (Faarlund 2004: 196)
 b og hafði átt_{InfV} hana_{DObj} [**Halldór bróðir Þorvarðs**]_{Subj} – *Og henne hadde Halldor, Torwards bror, vært gift med.* (Haugan 2000: 306)

Siden det dermed ser ut til å være mer enn en tilfeldighet at vi kan finne subjektet etter infinitte verb med betydningen ‘eie’, bør vi helst drøfte plasseringa av (siste del av) subjektet og det direkte objektet etter det infinitte verbet i (43) og (44a–b) under ett. Haugan (2000: 300–308) er inne på ulike mulige analyser av slike setninger, men ser ut til å konkludere med at verb med denne betydningen kan ha to forskjellige rekkefølger på de nominale ledda, og dette er det ikke så umulig å tenke seg.

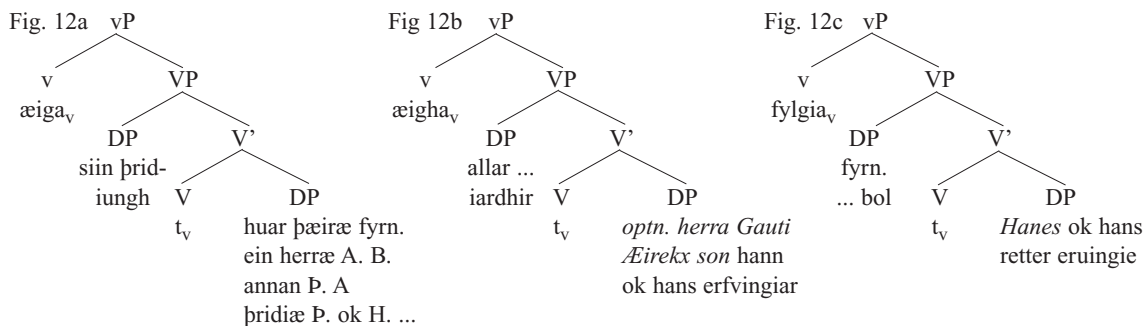
Det possessive innholdet i verbet *eie* og synonymet *tilhøre* er en spesialisert betydning av det semantiske predikatet relasjon, og verb med slikt relasjonelt innhold knytter til seg et benefaktivt og et objektivt argument (Faarlund 1978: 77; 1980: 69). Ved relasjonelle verb kan det variere hvilket argument som oppfattes som mest framtreddende og gjøres til subjekt, slik at vi kan få alternativ subjektsforming (Faarlund 1978: 37–39, 77; 1980: 62, 69). Om det benefaktive argumentet gjøres til subjekt, leksikaliseres verbet som *eie* (*noen eier noe*), mens subjektsforming av det objektive argumentet gir verbet *tilhøre* (*noe tilhører noen*).

I det mellomnorske materialet er det normalt det benefaktive leddet som kommer

først av de nominale ledda som er knytta til verb med betydningen ‘eie’ (48a–b). Og i slike tilfeller kan vi gå ut fra at subjektet og objektet i utgangspunktet er henholdsvis spesifikator og komplement i verbfrasen slik det er vist som en mulighet for (43) i figur 11a ovafor.

- 48 a ... þa skall **han**_{Subj} æigha [fim aura boll j Hœna ...]_{DObj} frialst ok hæimolt ... – ... *så skal ha eie fem øres bol i Høn ... fritt og hjemla ...* (DN V 318 1380)
- b oc skall **hon**_{Subj} fylghe [halfue jorden ...]_{DObj} till æigo ... – *Og hun skal eie halve jorda ... til eie ...* (DN X 195 1448)

I de tre avvikende setningene i (43) og (44a–b) kan det imidlertid se ut til at de to nominale ledda har bytta plass, slik Haugan (2000: 304, 306) altså antyder (jf. også Faarlund 1978: 37–38), men uten at verbet har blitt leksikalisert på annen måte. Det er dermed fristende å anta at det her er det objektive leddet som er spesifikator i verbfrasen, og det benefaktive leddet som er komplement, sjøl om dette tydeligvis ikke har gitt seg utslag i endra syntaktisk funksjon (så lenge en definerer denne funksjonen ut fra kasus). I så fall er altså rekkefølgen på subjekt og direkte objekt i disse setningene den samme som i de underliggende strukturene i figur 12a–c. (For å forenkle framstillinga er ikke adverbiala tatt med her.) I det første tilfellet blir heile subjektet stående i den posisjonen det har i verbfrasen. I de to andre tilfellene gjelder dette derimot bare siste del av subjekta, mens første del av disse subjekta (markert med kursiv i figur 12b–c) flyttes opp til en av de vanlige subjektsposisjonene.

7 Setningsforma subjekt

I tre setninger er subjektet en leddsetning (eventuelt et infinitivsledd, det vil si en infinitt leddsetning) som står etter et infinitt verb, og disse må naturligvis ses på bakgrunn av de tilsvarende setningene med ikke-setningsforma subjekt som vi har tatt for oss ovafor. Jeg har likevel valgt å heller behandle dem i sammenheng med de tre setningene uten infinitt verb som også har en leddsetning (eller et infinitivsledd)

som subjekt. Disse setningene må vi dessuten se i lys av setninger der subjektet er en demonstrativ eller et større nominalt ledd med en nominal leddsetning som apposisjon.

Det er tre passive setninger med en leddsetning som subjekt – én uten og to med infinitt verb:

- 49 a sua sæigiz ok [**at Anunder hefuir ...**]_{Subj}. – *Så sies også at Anund har ...* (DN III 474 1387)
- b en vm Torælfuægard ... var swa [thalatt oc æntt]_{InfV}, [**at vare thet swa ... tha sculde hon fylgia ...**]_{Subj}. – *Men om Toralvgard ... blei det såleis avtalt og gjort at var det slik ..., så skulle hun eie ...* (DN V 838 1461)
- c oc ey var honom oc loglige [til sakt]_{InfV} þer þa [**at kome ...**]_{Subj} – *Og heller ikke hadde det lovlig blitt tilsagt ham der da å komme ...* (DN V 928 1485)

Det er også bare tre aktive setninger med denne typen subjekt – én med og to uten infinitt verb:

- 50 a fire oss er komet_{InfV} [**at missæmia er millom sokna prest ydharn sira Eriks ok yder vpuaxen ...**]_{Subj} – *Det har kommet oss for føre at en uenighet er oppstått mellom soknepresten deres, sira Eirik, og dere ...* (DN I 593 1404)
- b er_{FinV} ok okker_{IObj} viterligit_{SPred} [**at sire Torder eigi kom ...**]_{Subj}. – *Det er også kjent for oss at sira Tord ikke kom ...* (DN V 504 1414)
- c ei er [**þes at dylja at han biuggi þer ...**]_{Subj} – *Det at han budde der ..., bør ikke skjules. (Mer ordrett: Det er ikke (noe en bør gjøre,) å skjule det at han budde der ...)* (DN II 448 1377)

I de setningene som ikke inneholder infinitt verb, og som heller ikke har så mange andre ledd som viser plasseringa til subjektet, slik som (49a) og (50c), er det naturligvis mulig at subjektet står i en av de vanlige subjektsposisjonene, som vil være spesifikatorposisjonen i TP for slike ikke-pronominale subjekt. Ei slik plassering av setningsforma subjekt ser imidlertid ut til å være mer eller mindre umulig i moderne norsk (Faarlund, Lie & Vannebo 1997: 677–678) og muligens også universelt (Koster 1978: 53–54). Og når det er med et infinitt verb som i (49b–c) og (50a), er det heilt klart at subjektet ikke står i noen av de vanlige subjektsposisjonene.

Siden alle de setningsforma subjekta kommer heilt til slutt i heilsetningen, er det naturlig å behandle dem under ett. Riktignok er seks setninger et så lite antall at det kan være tilfeldig at subjektet kommer sist i alle sammen. Men her må det tas med i betraktning at leddsetningen har denne plasseringa også i 74 setninger der den er subjekt sammen med et anna nominalt ledd som den står som apposisjon til, som i (51a–d). Det virker dermed som det er en fast regel at nominale leddsetninger som

er subjekt eller inngår i subjektet, kommer sist i heilsetningen. Som (51a) viser, kommer slike nominale leddsetninger som hører til subjektet, også bak ekstraponerte relativsetninger (jf. Mørck 1988: 202–203).

- 51 a **Thet**_{Subj} see [allom godom maannom]_{IObj} konnokth [sæm thetta breff see æller hœra]_{IObj} [**ath jak Erik Iacobsson ... oc Sigurder Thorersson warum ...**]_{Subj} – *Det skal være kjent for alle gode menn som ser eller hører dette brevet, at jeg, Erik Jakobsson, ... og Sigurd Toresson var ...* (DN IX 278 1440)
- b Oc war **pæt**_{Subj} oc war domer [**at hwar þæira ær þetta ryfuer ..., hafua rofuæt ... logmans orskurdh**]_{Subj}. – *Og det var også vår dom at enhver av dem som bryter dette ..., har brutt ... lagmannens avgjørelse.* (DN XI 130 1417)
- c Var **þetta**_{Subj} þa alras vara samþykkelegen domer [**at a fornemdom Sigurdhe war visseligha manz verk ok eig hest verk**]_{Subj}. – *Dette var da vår alles samstemmige dom at (skadene) på førnevnte Sigurd var visselig mannsverk og ikke hesteverk.* (DN III 718 1433)
- d [**jngen breff æder vitne**]_{Subj} komo fore oss [**at mistykkit var tilgefuet**]_{Subj} – *Ingen brev eller vitner kom for oss om at uenigheten var tilgitt.* (DN I 841 1457)

De aller fleste av de leddsetningene som inngår i subjektet som en apposisjon til et anna ledd, står til demonstrativen *þat* ‘det’ (51a–b). Unntaka er bare to setninger med demonstrativen *þetta* ‘dette’ (51c) og én setning med et større nominalt ledd (51d) i stedet for *þat*. Mens det altså ikke er flere enn de seks setninger i (49a–c) og (50a–c) som bare har en leddsetning som subjekt, er det dermed 71 setninger med *þat* pluss en appositiv leddsetning som subjekt. I svensk materiale fra samme periode er det til sammenlikning bare fra om lag en tredel til snaut halvparten av leddsetningene som er subjekt, som står sammen med *þat* (Mattsson 1996: 47, 50). Men en skal nok ikke legge for mye i denne forskjellen, for de mellomnorske setningene med *þat* pluss en appositiv leddsetning som subjekt er for en stor del av den faste kunngjøringsformelen i (51a) og den forholdsvis faste uttrykksmåten i (51b).

For moderne norsk har det vært skilt mellom setninger med trykksvak og trykksterk demonstrativ sammen med nominale leddsetninger, slik det er forsøkt markert med henholdsvis *det* og *DET* i (52a–b). Den trykksvake demonstrativen regnes da som formelt subjekt i en presenteringskonstruksjon med leddsetningen som potensielt subjekt inni verbfrasen, mens den trykksterke regnes som et reelt subjekt som refererer til en etterfølgende ekstraponert leddsetning. (Se Askedal 1984: 104–109; Faarlund, Lie & Vannebo 1997: 895.)

- 52 a **Det** er sant **at jorda er rund.**
 b **DET** er sant **at jorda er rund.**

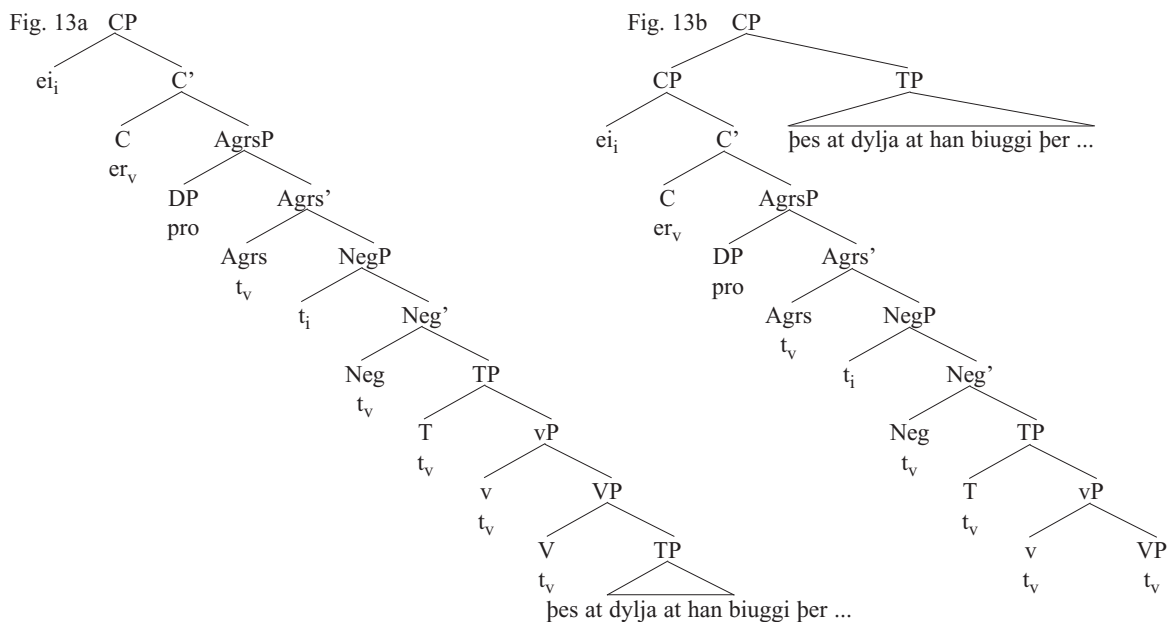
Parallelt med dette kunne en kanskje hevda at mellomnorske setninger med bare en nominal leddsetning som subjekt som i (49a–c) og (50a–c) tilsvarer moderne setninger med trykksvakt formelt subjekt (52a), og at setningene med *þat* som i (51a–b) tilsvarer setninger med trykksterkt subjekt (52b). Men i så fall ville forholda i moderne norsk og mellomnorsk vært motsatte med omsyn til frekvens siden trykksvakt formelt subjekt nok er vanligst i moderne norsk og setninger med *þat* er vanligst i mellomnorsk – i hvert fall om vi ser reint tallmessig på det og ikke tar omsyn til bruken av formler som øker frekvensen av *þat*.

Det er dessuten uklart hvor mange ulike konstruksjoner det faktisk er med en nominal leddsetning som subjekt aleine eller som del av subjektet i det mellomnorske materialet. På den ene sida har vi setningene i (49a–c) og (50a–c) der de vanlige subjektsposisjonene er (fonetisk) tomme. I disse setningene kan vi regne med et ekspletivt *pro* som subjekt sammen med leddsetningen, slik Haugan (1998b: 99–101) gjør for tilsvarende norrøne setninger. På den andre sida har vi setninger som (51c–d) med *þetta* eller et større nominalt ledd i en av subjektsposisjonene om dette leddet ikke er topikalisert. I slike tilfeller er det all grunn til å gå ut fra at leddsetningen står som apposisjon til et trykksterkt ledd. Men det er verre å avgjøre om *þat* i setninger som (51a–b) er et alternativ til *pro* og dermed trykksvakt, om *þat* har referensielt innhold og trykk lik for eksempel *þetta*, eller om denne determinativen kan være begge deler.

Så lenge det altså er vanskelig å trekke et skille mellom de ulike konstruksjonene og jeg heller ikke har funnet noen klare tegn i det mellomnorske materialet på at det er snakk om ulik plassering av leddsetningen i de forskjellige setningstypene, går jeg ut fra at leddsetningen står på samme plass uansett om den er subjekt aleine eller er apposisjon til et anna ledd.

For fem av de seks setningene med bare en nominal leddsetning som subjekt kan forklaringa på plasseringa av dette subjektet være den samme som for ikke-setningsforma subjekt etter det infinitte verbet: De tre passive setningene i (49a–c) kan sies å ha subjektet på samme plass som det ville stått som direkte objekt i tilsvarende aktive setninger. Den første av de aktive setningene (50a) har et uakkusativt verb (*koma* ‘komme’), og subjektet kan følgelig her også regnes som basegenerert på objektplassen. Den andre aktive setningen (50b) har et subjektspredikativ som subjektet kan være knytta til. Det er altså i så fall snakk om strukturer tilsvarende de vi har i figur 6a–c i § 4.

Bare den tredje aktive setningen (50c) atskiller seg fra setninger med ikke-setningsforma subjekt etter det infinitte verbet, for den har verken passivt eller uakkusativt verb eller et subjektspredikativ sammen med subjektet. En mulighet er kort og godt å regne leddsetningen her ikke som subjekt, men heller som subjektspredikativ og dermed som komplement i verbfrasen som vist i figur 13a. Igjen kan vi vel da regne med et *pro* på objektplassen i spesifikatorposisjonen i AgrsP. (Den infinitte leddsetningen er markert som TP i samsvar med blant anna Radford (2004: 59–60).)

Problemet med disse analysene er at de ikke forklarer hvorfor slike setningsforma ledd alltid kommer til slutt i heilsetningen og som sagt også etter andre ekstrapolerte ledd. De subjekta som ikke har setningsform, og som jeg har analysert som komplement i verbfrasen, kommer nemlig ikke like gjennomført sist i setningen. Av de åtte subjekta som står etter et infinitt verb, er det som nevnt i § 4 to som har andre ledd etter seg, jamfør (31b, d), og det er også subjekt i setninger med finitt uakkusativt verb med andre ledd etter seg, se (37) og (38). For å forklare at de setningsforma subjekta alltid kommer til slutt i heilsetningen, er det fristende å gå ut fra en struktur der leddsetningen i utgangspunktet har en posisjon som gjør at den alltid får denne plasseringa. Koster (1978) har argumentert for at leddsetninger som er subjekt og står først i heilsetningen, står som et tema for setningen på samme plass som setninger som gjentas med en proform framfor det finite verbet, og om vi overfører en slik tankegang til sluttstilte subjektssetninger, kan vi muligens si at de står høyreadjungert til CP. Leddsetningen som er subjekt, får dermed alltid samme plassering som i figur 13b ovafor. (Imidlertid meiner Koster (1978: 60) sjøl at “[e]xtrapolated” sentences are generated in the base at the end of the VP”.)

8 Morfologiske forhold

Som jeg har gjort greie for i § 1 i denne artikkelen, har jeg definert subjektet morfologisk som et ledd som står i nominativ eller kan erstattes av et nominativledd, og som kongruerer eller kan kongruere med det finite verbet. Men nå har vi sett at noen av de ledda som i utgangspunktet er analysert som subjekt, står i objektsposi-

sjonen som komplement i verbfrasen. Det er da fristende å spørre om denne posisjonen har betydning for den morfologiske markeringa av disse ledda.

Innafor generativ grammatikk er det er vanlig å regne med at kasus og verbkongruens er bestemt av posisjonen som de nominale ledda har i setningen (se f.eks. Hægeman 1994: 159–173; Radford 2004: 110–113, 236–238). Höskuldur Thráinsson (1996: 26) gir ei oppsummering av hvordan en ser på dette innafor styrings- og bindingsteorien:

- a Nom(inative) (subject case) is assigned to NPs in the subject position, Acc(usative) (object case) is assigned to NPs in the object position.
- b Objects of passive verbs do not get Acc. case in the object position of passives. They get assigned Nom. case if they are moved to subject position.
- c All lexical NPs must have case. Since objects of passive verbs cannot get case in situ, they must move to subject position.

Et nominalt ledd som står som komplement til verbet, skal altså ifølge dette stå i akkusativ dersom det ikke er snakk om verb med særskilt kasustilordning som styrer dativ eller genitiv. Og det nominale leddet må være flytta opp til TP og AgrsP for at det skal kunne å stå i nominativ, og for øvrig også for at det skal bli kongruens mellom nominativleddet og verbet i setningen.

Det er ikke anledning til å gå grundig inn på morfologien her, men for å få et lite inntrykk av de morfologiske forholda, skal vi se litt på forma på de subjekta som står etter det infinitte verbet, det vil si i de fem passive setningene i (31a–e), de to setningene med uakkusativt verb i (32a–b) og den ene setningen med subjektspredikativ i (33). Av tabell 2 er det for det første mulig å sammenlikne forma på disse nominale ledda med nominativ og akkusativ i norrønt, og for det andre kan en se i hvilken grad de kongruerer med verba.

Ved normaliseringa av de mellomnorske formene i denne tabellen har jeg gått ut fra at romertallet *xl* står for det yngre ubøyde tallordet *fjórutigi* med substantiv i nominativ etterpå i stedet for det eldre uttrykket *fjórir tigr* i nominativ etterfulgt av genitiv flertall *marka*. Videre har jeg under noe tvil regna både *fleire* og *þiner* som attributt til kjerna *frænder* sjøl om kvantoren *fleiri* nok kunne fungert som kjerne for genitiv flertall *þinna frænda*. Dessuten har jeg altså tolka *vorner* som ei utgave av partisippforma *orðnir* av *verða* med analogisk innført *v* og bortfalt *ð* i ei trekonsonantgruppe (sml. Seip 1955: 158, 280).

Tabell 2. Form på subjekt og verb i setninger med subjektet etter det infinitte verbet sammenlikna med relevante former i norrønt

Nominale ledd			Verb		
Mellomnorsk	Norrønt		Mellomnorsk	Norrønt	
	Nominativ	Akkusativ		Verbkongruens med nominativ	Umarkert verb i 3. pers. sg.
xl markar (p. ^e)	fjórutigi merkr ...		war bitalat	váru bitalaðir	var bitalat
fyrsta peningh oc øffstæ oc allæ	fyrsti peningr ok øfsti ok allir	fyrsta pening ok øfsta ok alla	war bittalet	váru bitalaðir	var bitalat
fiorer mærkær (gulzs) og iii aura bool (jardær)	fjórar merkr ... ok þrjú auraból ...		var lafuat	váru lofaðir	var lofat
arf ... lausth ok fasth	arfr ... laust ok fast	arf ... laust ok fast	er skipth	er skiptr	er skipt
iiij kyr	þrjár kýr		skulo leggiatz	skulu leggjast	skal leggjast
allar saatmale ok ol skipti þaw	allir sáttmálar ok ǫll skipti þau	alla sáttmála ok ǫll skipti þau	skal standa	skulu standa	skal standa
fleire þiner frender	fleiri þínir frændr	fleira þína frændr	hafa fareth	hafa farit	hefir farit
fötana þiner	fótrnir þínir	fótrna þína	erro vorner	eru orðnir	er orðit

Vi ser at det er to av de nominale ledda som entydig er markert som nominativ. Det er også to former som klart ser ut til å samsvare med norrøn akkusativ, men det er likevel ikke sikkert at disse virkelig står i opposisjon til nominativ. Den ene forma er nemlig et svakt adjektiv som er sideordna med to andre adjektiv med redusert ending, så kasusbøyinga av svake adjektiv ser ut til å være i ferd med å falle bort. Den andre av disse formene er et hankjønns substantiv som tidlig kunne få samme form i nominativ og akkusativ fordi *r*-endinga i nominativ falt bort (Seip 1955: 188). Vi ser videre at det i tre tilfeller er klar kongruens mellom subjektet og det finitte verbet. På den andre sida er det fem setninger uten slik kongruens, men dette er ikke så overraskende, for det er heller ikke så uvanlig i norrønt at det ikke er kongruens mellom dem når verbet kommer før subjektet (Nygaard 1905: 67). En kan derfor ikke si at den morfologiske markeringa entydig peker på at noen av subjekta etter det infinitte verbet egentlig er objekt.

Til sammenlikning kan vi se på de 23 passive setningene i materialet som har subjektet på en typisk subjekts plass mellom finitt og infinitt verb. Tolv av disse er formelen i (53a), og siden denne formelen alltid har samme subjekt og verb, tar jeg bare med ett eksempel på den. De øvrige 11 passive setningene med subjektet mellom verba er gjengitt i (53b–1) (setning (531) lik eksempel (36a) i § 4). I tabell 3 er forma på subjekta og verba i disse setningene sammenlikna med norrønt. Når det gjelder denne tabellen, kan det for øvrig nevnes at normaliseringa av *Hangharder* til *Hávarðr* er basert på Lind (1905–1915: 483, 491–493).

- 53 a Oc war_{FinV} [**thetta breff**]_{Subj} giorth_{InfV} a Rudi ... vm miduiku ... – *Og dette brevet blei gjort på Rud ... på onsdagen ...* (DN IV 955 1464)
- b var_{FinV} og þa swa [**kaupæ felagh okkart**]_{Subj} giort_{InfV} at ..., – *Da blei også handelen vår gjort slik at ...* (DN II 715 1433)
- c war_{FinV} tha swa [**thera saatmaal ok sææt**]_{Subj} [a giordh]_{InfV} med iaa ok handerbande at ... – *Da var deres avtale og forlik gjort slik at ...* (DN I 721 1428)
- d vare_{FinV} oc [**Borger oc Hangharder**]_{Subj} [firir stempder]_{InfV} at lydhæ þæssa vitni. – *Torgeir og Hangard var også innstevna for å høre på disse vitnene.* (DN I 777 1441)
- e var_{FinV} ok [**Erlinggher Þoresson oc Gudruun Þoresdotter ædher hennur loglighen vmbodes madher**]_{Subj} [firir stemd]_{InfV} – *Erling Toresson og Gudrun Toresdatter eller hennes lovlige ombudsmann var også innstevna.* (DN III 670 1423)
- f ther epter varom_{FinV} wi_{Subj} j dom nemder_{InfV} aff tidnemdom Omwnde – *Deretter blei vi utpekt til domsmenn av førnevnte Ommund.* (DN IX 319 1453)
- g warum_{FinV} mer_{Subj} tha j doom nempmder_{InfV} aff fyrnempdom sire Ærlingher ... oc Ammunder ..., – *Vi blei da utpekt til domsmenn av førnevnte sira Erling ... og Amund ...* (DN IV 964 1467)
- h waræ_{FinV} vy_{Subj} tha [til kraffdher]_{InfV} aff erligh ok welbyrdughe man her Hartwigh Krumedik ... – *Vi blei da innstevna av den ærlige og velbyrdige mann, herr Hartvik Krummedike ...* (DN I 853 1461)
- i tha warom_{FinV} mith_{Subj} [til kallader]_{InfV} at skiptæ ... – *Da blei vi tilkalt for å skifte ...* (DN VII 466 1466)
- j er_{FinV} oc **Margareta**_{Subj} sworn_{InfV} logliga stemdh til Sarpsborgh ... – *Margareta er også lovlig innstevna ved ed lovt overbrakt til Sarpsborg ...* (DN IX 319 1453)
- k oc ey war_{FinV} ther [**annan iord**]_{Subj} [i gieeten]_{InfV} vttan fyrnemd Kattastadæ – *Og annen jord blei ikke nevnt der utenom førnevnte Kattestad.* (DN XV 84 1458)
- l var_{FinV} oc [**opt nemder Halwarder fader Þorbjornns**]_{Subj} dømder_{InfV} owurmage af sex logretto monnum – *Førnevnte Hallvard, Torbjørns far, var også bedømt som den som hadde førsteretten, av seks lagrettemenn.* (DN IV 696 1399)

Tabell 3. Form på subjekt og verb i passive setninger med subjektet mellom det finite og det infinite verbet sammenlikna med relevante former i norrønt

Nominale ledd			Verb		
Mellomnorsk	Norrønt		Mellomnorsk	Norrønt	
	Nominativ	Akkusativ		Verbkongruens med nominativ	Umarkert verb i 3. pers. sg.
thetta breff	þetta bréf		war ... giort	var gjört	
kaupæ felagh okkart	kaupafélag okkart		var ... giort	var gjört	
(thera) saatmaal ok sææt	... sáttmál ok sætt		war ... giordh	var gjört	
Þorger oc Hangharder	Þórgeir ok Hávarðr	Þórgeir ok Hávarð	vare ... stempder	váru stefndir	var stefnt
Erlinggher Þoresson oc Gudruun Þoresdotter ædher (henner) loglighen vmbodes madher	Erlingr Þórisson ok Guðrún Þórisdóttir eðr ... lögligr umboðsmaðr	Erling Þórisson ok Guðrún Þórisdóttur eðr ... lögligan umboðsmann	var ... stemd	váru stefndir	var stefnt
wi	vi	oss	varom ... nemder	várum nefndir	var nefnt
mer	vér	oss	warum ... nempmder	várum nefndir	var nefnt
vy	vi	oss	waræ ... kraffðher	várum krafðir	var kraft
mith	mit	okkr	warom ... kallader	várum kallaðir	var kallat
Margareta	Margaréta	Margarétu	er ... sworn	er svorin	er svorit
annan iord	önnur jörð	aðra jörð	war ... gieeten	var getin	var getit
opt nemder Halwarder fader (Þorbiorns)	optnefndr Hallvarðr, faðir ...	optnefnd Hallvarð, fōður ...	var ... dømder	var dómdr	var dómnt

Som det framgår av denne tabellen, er det noen av de nominale ledda som ville hatt samme form i nominativ og akkusativ i norrønt. Ellers er de fleste ledda entydig og bortimot gjennomført markert som nominativ. Ett unntak er *Þorger*, som kan se ut til å mangle nominativ-*r* og såleis være akkusativ, men i tillegg til at denne nominativmarkeringa som sagt tidlig begynner å falle bort, kan det her være snakk om enkeltskriving av dobbel/lang konsonant (Seip 1955: 241). Et anna unntak er *annan iord*, der vi har ei form lik norrønt akkusativ entall hankjønn *annan* til et hunkjønnord, men det er mulig at denne forma allerede har blitt generalisert til nominativ- og akkusativform i både hankjønn og hunkjønn (jf. Pettersen 1991: 483). Dermed står vi igjen med *loglighen* som eneste klare akkusativform, men den står til et substan-

tiv som like klart er markert som nominativ. Det er derfor ingen av de nominale ledda som ikke kan sies å stå i nominativ. Her kan det imidlertid skytes inn at de pro-nominale subjekta som vi finner her, nok også bidrar til inntrykket av at det er klar nominativmarkering. Den godt gjennomførte verbkongruensen understreker også at disse nominativledda er subjekt. I den eneste setningen uten kongruens står et verb i entall til et subjekt som består av tre sideordna ledd, og i slike tilfeller kongruerte verbet ofte med ett av de sideordna ledda også i norrønt (Nygaard 1905: 70).

Om vi sammenlikner den morfologiske markeringa av subjekt som står etter det infinitte verbet, med hvordan de subjekta som står mellom det finite og det infinitte verbet er markert, må konklusjonen trulig bli at det ikke er store forskjeller i kasusmarkering, for de nominale ledda har gjennomgående former som kan oppfattes som nominativ uansett posisjon. Derimot er det nok i mindre grad kongruensbøying av verba når subjektet står etter det infinitte verbet, enn når det står mellom det finite og det infinitte verbet, så her har plasseringa til subjektet tydeligvis større betydning.

9 Oppsummering

Grunnlaget for beskrivelsen av plasseringa til subjektet i mellomnorske heilsetninger i denne artikkelen er hovedsakelig 1703 heilsetninger med et sammenhengende subjekt, mens setninger med usammenhengende subjekt bare til en viss grad er trukket inn. Materialet er rimelig jamt fordelt innafor tidsrommet 1375–1499, men heile materialet er sett under ett, og eventuelle endringer i løpet av dette tidsrommet kommer derfor ikke fram. Subjektet er definert som et ledd som står i nominativ eller kan erstattes av et nominativledd, og som kongruerer eller kan kongruere med det finite verbet, slik at subjektaktige oblike ledd er holdt utafør. Den syntaktiske beskrivelsen er gjort innafor en generativ modell der en regner med en hierarkisk setningsstruktur og flyttinger oppover i treet. Det nominale leddet som fungerer som subjekt, er opphavlig spesifikator eller komplement i en verbfrase, men flytter vanligvis derfra opp til ulike grammatiske projeksjoner og eventuelt videre til tematiske projeksjoner. Det finite verbet flyttes også ut av verbfrasen i heilsetninger og til C-posisjonen oppe i treet slik at verbet normalt kommer på andre plass i setningen.

I nesten en femdel av setningene finner vi subjektet framfor det finite verbet. De aller fleste av disse subjekta er topikalisert til spesifikatorposisjonen i CP og kommer dermed rett framfor det finite verbet. I tre setninger er subjektet ekstraponert til spesifikatorposisjonen i en TopP og har adverbet *pá* ‘da, så’ mellom seg og det finite verbet. Dette adverbet ser ut til å ha som oppgave å fylle spesifikatorposisjonen i CP for å markere at subjektet ikke står der. I to av disse tre setningene er det et pronomen som oppsummerer innholdet i det ekstraponerte subjektet, på subjekts-plasser lenger bak. Mellomnorsk skiller seg her fra moderne norsk, der et ekstraponert nominalt ledd normalt gjentas av et pronomen eller en demonstrativ framfor det finite verbet. For øvrig er det to setninger som avviker fra det normale ved å ha et

midtfeltsadverbial mellom subjektet og det finitte verbet, og ei forklaring på dette kan være at subjektet er topikalisert på vanlig måte, men at verbet ikke er flytta til C-posisjonen.

Det store flertallet av subjekta kommer like bak det finitte verbet i det som kan sies å være de vanlige subjektsposisjonene. Subjekt som bare består av et pronomen eller liknende, og som derfor vanligvis er trykksvake, står som oftest i spesifikatorposisjonen i AgrsP framfor midtfeltsadverbial. Mer omfattende og dermed mer trykksterke subjekt står i spesifikatorposisjonen i TP etter slike adverbial. Når vi enkelte ganger finner pronominale subjekt i spesifikatorposisjonen i TP etter midtfeltsadverbial, kan forklaringa være at disse subjekta da er trykksterke. Mer omfattende subjekt kan også ha setningsadverbial etter seg, men da er det trulig ikke snakk om setningsadverbial mellom AgrsP og TP, men i en lågere posisjon. I tillegg til at vi ser at enkle og mer komplekse subjekt står henholdsvis framfor og etter midtfeltsadverbial, er det enkelte usammenhengende subjekt som viser at vi har to subjektsposisjoner, ved at de fyller begge disse posisjonene. Ellers er det fire setninger med ulike typer topikalisererte eller ekstraponerte ledd som skiller seg ut ved at de også har subjektet framfor det finitte verbet, og forklaringa kan da være at subjektet er flytta til en av de vanlige subjektsposisjonene, men at verbet heller ikke her er flytta til C-posisjonen.

I åtte setninger med både finitt og infinitt verb kommer et ikke-setningsforma subjekt etter det infinite verbet, og siden disse setningene har passivt, uakkusativt eller usjølstendig verb med predikativ, kan vi gå ut fra at subjektet står på sin opphavlige plass som komplement i verbfrasen eller inni predikativet. Det fins også noen setninger med bare finitt verb der det er lettest å forklare leddstillinga om vi går ut fra at subjektet er komplement i verbfrasen, sjøl om vi der ikke ser like tydelig at subjektet står i denne posisjonen. Disse setningene skiller seg fra upersonlige passivkonstruksjoner og presenteringskonstruksjoner i moderne norsk, så det er snakk om ei plassering av subjektet som vi ikke lenger har.

Tre andre setninger avviker fra moderne norsk ved å ha et objekt rett framfor subjektet. En mulighet er at objektet da er flytta ut av verbfrasen, mens subjektet står igjen som spesifikator i den. Det er likevel for få ledd i disse setningene til at vi kan slå fast at dette er den eneste eller beste analysen. Et anna problematisk tilfelle er setninger med hovedverb med betydningen 'eie', der det benefaktive argumentet dels opptrer som et normalt subjekt og dels ser ut til å kunne bytte plass med det objektive argumentet og stå som komplement. Setningsforma subjekt kommer derimot alltid sist i heilsetningen, og dette får vi gjort greie for om vi går ut fra at slike subjekt er høgreadjungert til CP.

Til slutt i artikkelen er det vist at det er liten morfologisk forskjell på subjekt som står i typiske subjektsposisjoner mellom finitt og infinitt verb, og subjekt som står i den vanlige objektsposisjonen etter det infinite verbet. Subjekta som kommer mellom finitt og infinitt verb, har bortimot gjennomført nominativmarkering med unntak av de som ville hatt samme form i nominativ og akkusativ også i norrønt, og

det er godt gjennomført kongruens mellom disse subjekta og det finite og/eller infinite verbet. Subjekta som vi finner etter det infinite verbet, har nok i litt mindre grad like entydig nominativmarkering, men har heller ikke klar akkusativmarkering. Imidlertid er det manglende kongruens mellom subjekt og verb i en del av disse setningene på samme måte som i norrønt.

Litteratur

- Askedal, John Ole. 1984. "On extraposition in German and Norwegian. Towards a contrastive analysis." *Nordic Journal of Linguistics* 7: 83–113.
- Bobaljik, Jonathan David & Dianne Jonas. 1996. "Subject positions and the roles of TP." *Linguistic Inquiry* 27: 195–236.
- Christensen, Kirsti Koch. [1984]. "Subject clitics and $\bar{A}$ -bound traces." *Working papers in Scandinavian syntax* 15. Linguistics department, University of Trondheim.
- Christoffersen, Marit. 1993. *Setning og sammenheng. Syntaktiske studier i Magnus Lagabøters landslov*. ADH-serien 65. Kristiansand: Agder distriktshøgskole.
- Diderichsen, Paul. 1974. *Elementær dansk grammatikk*. 3. utg., 6. oppl. København: Gyldendal.
- DN = *Diplomatarium Norvegicum* I–XX 1849–1915, XXI 1976, XXII 1990–1992. Christiania/Oslo.
- Ekerot, Lars-Johan. 1988. *Så-konstruktionen i svenskan. Konstruktionstypen "Om vädret tillåter, så genomföres övningen" i funktionellt grammatiskt perspektiv*. Lundastudier i nordisk språkvitenskap A 42. Lund: Lund University Press.
- Fretheim, Thorstein & Per-Kristian Halvorsen. 1973. "Norwegian cliticization." I: *The Nordic languages and modern linguistics* 2, ed. Karl-Hampus Dahlstedt, 446–464. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Faarlund, Jan Terje. 1978. *Verb og predikat. Ein studie i norsk verbalsemantikk*. Oslo – Bergen – Tromsø: Universitetsforlaget.
- . 1980. *Norsk syntaks i funksjonelt perspektiv*. Oslo – Bergen – Tromsø: Universitetsforlaget.
- . 2001. "The notion of oblique subject and its status in the history of Icelandic." I: *Grammatical Relations in Change*, ed. Jan Terje Faarlund, 99–135. Studies in language companion series 56. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins.
- . 2004. *The Syntax of Old Norse*. Oxford: Oxford University Press.
- Faarlund, Jan Terje, Svein Lie & Kjell Ivar Vannebo. 1997. *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haegeman, Liliane. 1994. *Government & binding theory*. 2. utg. Oxford: Blackwell.
- . 1997. "Elements of grammar." I: *Elements of grammar. Handbook in generative syntax*, ed. Liliane Haegeman, 1–71. Kluwer international handbooks of linguistics 1. Dordrecht – Boston – London: Kluwer Academic Publishers.
- Haugan, Jens. 1998a. "Right dislocated 'subjects' in Old Norse." *Working Papers in Scandinavian Syntax* 62: 37–60. Lund: Department of Scandinavian languages.
- . 1998b. "Tre typar *pro* i norrønt – med sideblikk på moderne norsk." *riss* 2/98: 90–103. Institutt for nordistikk og litteraturvitenskap, NTNU.
- . 2000. *Old Norse word order and information structure*. Dr.art.-avhandling 2001. Trondheim: NTNU.
- Holmberg, Anders. 1993. "Two subject positions in IP in Mainland Scandinavian." *Working Papers in Scandinavian Syntax* 25: 29–41. Lund: Department of Scandinavian languages.

- Hægstad, Marius. 1935. *Vestnorske maalføre fyre 1350. II. Tillegg. Nokre fleire skrifter paa indre sudvestlandsk maal*. Skrifter utgitt av Det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo. II. Hist.-Filos. Klasse 1935 No. 1. Oslo: Jacob Dybwad.
- Höskuldur Thráinsson. 1979. *On Complementation in Icelandic*. Outstanding dissertations in linguistics 23. New York – London: Garland Publishing.
- . 1986. “On auxiliaries, AUX and VPs in Icelandic.” I: *Topics in Scandinavian syntax*, eds. Kirsti Kock Christensen & Lars Hellan, 235–265. Dordrecht m.m.: Reidel Publishing Company.
- . 1996. “Is Icelandic a natural language?” I: *The Nordic languages and modern linguistics 9. Proceedings of The ninth international conference of Nordic and general linguistics. University of Oslo. January 11–12, 1995*, eds. Kjartan G. Ottósson, Ruth V. Fjeld & Arne Torp, 9–36. Oslo: Novus.
- . 2007. *The syntax of Icelandic*. Cambridge m.m.: Cambridge University Press.
- Indrebø, Gustav. 1924. “Litt um burtfallet av fleirtal i verbalbøygjingi i norsk.” I: *Festskrift til Amund B. Larsen*, 106–114. Kristiania: Aschehoug.
- Jóhanna Barðdal & Thórhallur Eythórsson. 2003. “The change that never happened; the story of oblique subjects.” *Journal of Linguistics* 39: 430–472.
- Kemenade, Ans van, Tanja Milicev & R. Harald Baayen. 2008. “The balance between syntax and discourse in Old English.” I: *English Historical Linguistics 2006. Volume I: Syntax and Morphology*, eds. Maurizio Gotti, Marina Dossena & Richard Dury, 3–21. Current issues in linguistic theory 295. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins.
- Koster, Jan. 1978. “Why subject sentences don’t exist.” I: *Recent transformational studies in European languages*, ed. Samuel Jay Keyser, 53–64. Linguistic Inquiry Monographs 3. Cambridge, Massachusetts – London: The MIT Press.
- Lind, E. H. 1905–1915. *Norsk-isländska dopnamn ock fingerade namn från medeltiden*. Uppsala: Lundequistska bokhandeln & Leipzig: Otto Harrassowitz.
- Mattson, Niklas. 1996. “Anteciperande *det* vid subjekts- och objekts-*att*-sats i fornsvenska och äldre nysvenska.” I: *Nordisk språkhistoria. Föredrag från det 1:a studentkollokviet i nordisk språkvetenskap Berlin, 7–9 juni 1996*, red. Jurij Kusmenko & Sven Lange, 46–55. Kleine Schriften des Nordeuropa-Instituts 7. Berlin: Humboldt-Universität zu Berlin.
- Mørck, Endre. 1988. “Ekstraponering av relativsetninger i heilsetninger i mellomnorsk.” *Norsk Lingvistisk Tidsskrift* 1/2: 195–209.
- . 1990. “Ellipsis of the subject of main clauses in Middle Norwegian.” I: *Tromsø linguistics in the eighties*, 356–368. Tromsø studies in linguistics 11. Oslo: Novus.
- . 1992. “Subjektets kasus i norrønt og mellomnorsk.” *Arkiv för nordisk filologi* 107: 53–99.
- . 2005a. “Morphological developments from Old Norse to Early Modern Nordic: Inflexion and word formation.” I: *The Nordic languages. An international handbook of the history of the North Germanic languages* Vol. 2, eds. Oskar Bandle et al., 1128–1148. Berlin – New York: DeGruyter.
- . 2005b. “Brudd på V2-regelen i mellomnorske heilsetninger.” I: *Mons 10. Utvalde artiklar frå det tiande Møte om norsk språk i Kristiansand 2003*, red. Svein Lie, Gudlaug Nedrelied & Helge Omdal, 231–242. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- . 2005c. “Connective/narrative inversion in Middle Norwegian declarative clauses.” I: *Contexts – Historical, Social, Linguistic. Studies in Celebration of Toril Swan*, eds. Kevin McCafferty, Tove Bull & Kristin Killie, 263–278. Bern m.m.: Peter Lang.
- Nygaard, M. 1905. *Norrøn syntax*. 2. oppl. 1966. Oslo: Aschehoug.
- Pettersen, Egil. 1991. *Språkbrytning i Vest-Norge 1450–1550. Bind II. Morfologi*. Bergen: Alma Mater.
- Platzack, Christer. 1998. *Svenskans inre grammatik – det minimalistiska programmet. En introduktion till modern generativ grammatik*. Lund: Studentlitteratur.

- Radford, Andrew. 2004. *English syntax. An introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Rizzi, Luigi. 1997. "The fine structure of the left periphery." I: *Elements of grammar. Handbook in generative syntax*, ed. Liliane Haegeman, 281–337. Kluwer international handbooks of linguistics 1. Dordrecht – Boston – London: Kluwer Academic Publishers.
- Seip, Didrik Arup. 1955. *Norsk språkhistorie til omkring 1370*. 2. utg. Oslo: Aschehoug.
- Svenonius, Peter. 2002. "Subject positions and the placement of adverbials." I: *Subjects, expletives, and the EPP*, ed. Peter Svenonius, 201–242. Oxford m.m.: Oxford University Press.
- Søfteland, Åshild. 2007. *Setningar som argument i norrønt og moderne norsk*. Masteroppgave i nordisk språkvitenskap. Institutt for lingvistiske og nordiske studier, Universitetet i Oslo.
- Vangsnes, Øystein Alexander. 1995. "Referentiality and argument positions in Icelandic." *Working Papers in Scandinavian Syntax* 55: 89–109. Lund: Department of Scandinavian languages.

Endre Mørck
 Universitetet i Tromsø
 Institutt for språkvitenskap
 NO-9037 Tromsø
 endre.morck@uit.no